T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA KÜRESEL TERÖR OLGUSU: 11 EYLÜL 2001 TERÖR OLAYLARININ YAZILI BASINA YANSIMALARI

ÖYKÜ BADUR
2501080277

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. GÜVEN N. BÜYÜKBAYKAL

İSTANBUL 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **Gazetecilik** Anabilim Dalında ders dönemindeki Eğitim-Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501080277** numaralı **Öykü BADUR**'un hazırladığı **"Küreselleşme Bağlamında Küresel Terör Olgusu: 11 Eylül 2001 Terör Olaylarının Türk Yazılı Basınına Yansımaları"** konulu YÜKSEK LİSANS/ ~~DOKTORA TEZİ~~ ile ilgili **Tez Savunma Sınavı,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **05.11.2010 Cuma günü saat 14.30'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....kabul.....'ne* OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞU~~YLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF. DR. SUAT GEZGİN	Kabulü	
PROF. DR. ATİLLA GİRGİN	Kabulü	
PROF. DR. ASLI YAPAR GÖNENÇ	kabulü	
DOÇ. DR. SEDA MENGÜ	Kabulü	
YRD. DOÇ. DR. GÜVEN N. BÜYÜKBAYKAL	kabulü	

Adres: Besim Ömerpaşa Caddesi Kaptan-ı Derya Sokağı 34452 Beyazıt/İstanbul
Tel: 0212 440 00 00 / 14219-14220-14221-14222-14226-14227-14243
Fax: 0212 440 03 40 e-mail: sbe@istanbul.edu.tr

ÖZ

KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA KÜRESEL TERÖR OLGUSU: 11 EYLÜL 2001 TERÖR OLAYLARININ YAZILI BASINA YANSIMALARI

ÖYKÜ BADUR

İçerdiği ülkelerin neredeyse tamamı gelişmiş ülkelerden oluşan, hem ekonomik hem teknolojik hem kültürel bazda benzerlikler taşınmasına olanak tanıyan küreselleşme, beraberinde taşıdığı sorunlarla da dünyanın siyasi ve ekonomik değişimine neden olmaktadır. Yeni Dünya düzeni çerçevesinde ise dünyada Batı ve Doğu arasında belirgin bir kutuplaşma yaşanmaktadır. Yine küreselleşmenin sonuçlarından biri olan küresel terör olgusu, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan saldırılar sırasında daha da pekişmiştir. Bu çerçevede yaşanan olayların hem yazılı hem de görsel basına yansımaları olmuş, olay anı anına televizyon kanalları tarafından izleyiciye verilmiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmada, küreselleşmenin nedenleri araştırılmış, beraberinde getirdiği Yeni Dünya Düzenine değinilmiş, uluslararası iletişim düzeninde yarattığı dengesizlikler irdelenmiş ve kültürel emperyalizm olgusu ele alınmıştır. Çalışmada 11 Eylül 2001 terör olaylarıyla pekişen küresel terör olgusunun nedenleri ve hem dünya hem de Türkiye'ye olan etkileri tartışılmıştır. Öte yandan 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan saldırının basına yansımaları irdelenmiştir. Bu çerçevede Milliyet Gazetesi ve Cumhuriyet Gazetesi'nin olay sonrası bir haftalık süreçte konuya ne kadar yer ayırdıkları ve konuyu ne şekilde işledikleri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, küreselleşme ve küresel terör sebebiyle tek yönlü haber akışının olduğu medyada, gelişmiş ülkelerle ilgili yapılan haberlerin az gelişmiş ülkelerle ilgili yapılan haberlere oranla daha fazla yer aldığı, uluslararası ilişkilerde sözü geçen ülkelerin basında belirgin bir hakimiyeti olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme; Küresel Terör; 11 Eylül 2001 Terör Olayları

ABSTRACT

A CASE OF GLOBAL TERRORISM IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: REFLECTIONS OF THE 11TH SEPTEMBER 2001 TERRORIST ATTACKS IN THE WRITTEN MEDIA

ÖYKÜ BADUR

Together with its challenges, globalization, which is followed by leading countries including developed countries mostly, contributes to the political and economic changes worldwide, resulting in global economic, technological and cultural similarities. On the other hand, the New World Order causes a significant polarization between the West and East. The phenomenon of global terrorism, which is one of the consequences of globalization, was strengthened during the terrorist attack upon the United States on September 11, 2001. Events of this attack had widespread coverage both in the written and visual media, bringing instant follow-up of events by the public through television channels.

In the three sections of this study, reasons of globalization were investigated, mentioning the New World Order and its imbalances in international communication as well as cultural imperialism. In this study, reasons for global terrorism which considerably appeared on the scene through the attacks on September 11, 2001 and its effects on the world and Turkey were discussed. Media reflection of the September 11, 2001 events was also examined. Within this scope, the extent of coverage of the news published in Milliyet and Cumhuriyet newspapers during a one-week period following the events and their standpoints and manner of portraying the attack were investigated. This study revealed the one-directional flow of news as a result of globalization and global terrorism, more coverage of news from the developed countries, compared to news from underdeveloped countries, and the hegemony of the leading countries in the international relations.

Keywords: Globalization; Global Terrorism; September, 11 2001 Terrorist Attacks

ÖNSÖZ

"Küreselleşme Bağlamında Küresel Terör Olgusu: 11 Eylül 2001 Terör Olaylarının Yazılı Basına Yansımaları" adlı tez çalışmamda, dünyada süregelen küresel terör olgusu ve bunun etkilerinin hem dünyaya hem de basına yansımaları ele alınarak, 11 Eylül 2001'de yaşanan terör olayları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada amaç, 11 Eylül 2001 terör olaylarının hem yurt dışı hem de ülkemizde basına nasıl ve ne şekilde yansıdığının, basın organları tarafından nasıl değerlendirildiğinin ele alınmasıdır.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç Dr. Güven N. BÜYÜKBAYKAL'a, yine küreselleşme bazlı yaptığı araştırmalarla, bilgi ve birikimiyle bana önderlik eden hocam Yrd. Doç. Dr. Ceyda ILGAZ BÜYÜKBAYKAL'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ……..III
ABSTRACT……..IV
ÖNSÖZ…….....V
İÇİNDEKİLER……..VI
ŞEKİLLER…….....VII
KISALTMALAR……VIII
GİRİŞ……..1
1.TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE KÜRESELLEŞME…….....5
1.1. Küreselleşme Kavramı…….....5
1.2. Küreselleşme Tarihsel Süreçteki Gelişimi ve
Yeni Dünya Düzeni……..8
1.3. Uluslararası İletişim Düzenindeki Dengesizlik……...21
1.4. Kültürel Emperyalizm…….....25
2. KÜRESEL TERÖR……..31
2.1. Küresel Terör Nedir? …….....31
2.2. Küresel Terörün Nedenleri…….....37
2.3. 11 Eylül 2001 Saldırılarının Dünyaya ve Türkiye'ye Etkileri……....39
2.3.1. Ekonomik Etkileri……40
2.3.2. Siyasal Etkileri……..41
2.3.3. Stratejik Etkileri……....43
3. 11 EYLÜL 2001 TERÖR OLAYLARININ BASINA YANSIMALARI.....45
3.1. 11 Eylül 2001 Terör Olaylarının Türk Yazılı Basınına
Yansımaları: Milliyet Gazetesi ve Cumhuriyet Gazetesinin
İncelenmesi…….....54
3.1.1. Milliyet Gazetesi'nin İncelenmesi……....58
3.1.2. Cumhuriyet Gazetesi'nin İncelenmesi…….....73

SONUÇ……...88
KAYNAKÇA ……93
EKLER……..100

ŞEKİLLER

Şekil 1……...100
Şekil 2……...100
Şekil 3……...101
Şekil 4……...102
Şekil 5……...103
Şekil 6……...103
Şekil 7……...103
Şekil 8……...103
Şekil 9……...104
Şekil 10…….……105
Şekil 11……..106-107
Şekil 12…….108
Şekil 13……..109-111

KISALTMALAR

ABC	: The American Broadcasting Company
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser
AFP	: Agence France Press
AFSC	: American Friends Service Committee
AP	: Associated Press
CBS	: Columbia Broadcasting System
CNN	: Cable News Network
DSF	: Dünya Sosyal Forumu
MIT	: Massachusets Teknoloji Enstitüsü
MSNBC	: Microsoft/National Broadcasting Company
NBC	: National Broadcasting Company
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
TV	: Televizyon
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UPI	: United Press International
YY	: Yüzyıl

GİRİŞ

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin kalbine yapılan saldırı, beraberindeki tartışmalarla birlikte her alana olduğu gibi gazeteciliğe de yeni düzenlemeler ve kavramlar getirmiştir.

Küreselleşmenin daha da yayılması ve etkinliğini arttırmasıyla dünya farklı bir boyutta tartışılmaya başlamıştır. Ortaya çıkan Yeni Dünya Düzeni, Batı ile Doğu arasında bir kutuplaşma yaratmıştır. Batı mükemmel olarak tanımlanırken doğu geri kalmışlığı simgelemektedir. Küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından biri olan küresel terör, 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen terörist saldırılarla pekişmiş, teknolojik silahlar, canlı bombalar ve silaha dönüşen uçaklar terörizmin daha da yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu saldırılara maruz kalan devletler, karşılığında aynı terörist yöntemleri kullanınca terörizm küreselleşmiştir.

Yaşanan gelişmelerin ışığında medyaya da farklı kavramlar yerleşmiştir. Haber dolaşımında yaşanan dengesizlik ve tek yönlü haber akışı kamuoyunun yeterince bilgi almasını engellemiş, az gelişmiş olarak nitelenen Doğu ülkelerine haberlerde az, gelişmiş olarak nitelendirilen Batı ülkelerine ise haberlerde daha geniş yer ayrılmıştır. Batı ülkelerinin haberleri rutin olsa bile, Doğu ülkelerinin haberlerinden daha önemli hale gelmiştir. Güçlü olanın sözü uluslararası arenada olduğu gibi, kitle iletişim araçlarında da geçmiş ve yalnızca onun istediği yönde haber akışı sağlanmıştır. Bu çerçevede Mac Bride Raporu'nda da enformasyon dolaşımındaki dengesizlikler, mesaj ve düşüncelerin tek yönlü akışının dünyada ortak bir sorun olduğu belirtilmiştir. Her ülkenin özgürce kendi haberlerini yapabilmesi ve bunları yurt dışında verebilmesi önemlidir. Ancak bazı ülkelerin teknolojik yetersizlikleri, mali imkansızlıklar ve yetişmiş eleman sorunu tek yönlü haber akışını ve dünyada yerleşmiş olan haber dolaşım dengesizliğini perçinlemektedir.

Enformasyon dağılımının dengesiz bir şekilde gerçekleşmesi kültürel

emperyalizmi doğurmuş ve bu olgu yaklaşık 40 yıl önce UNESCO tarafından gündeme getirilmiştir. Bu çerçevede tek yönlü haber akışı UNESCO tarafından da eleştirilmiş, dengeli bir haber akışının varlığı savunulmuştur. Bazı görüşlere göre Amerika Birleşik Devletleri tarafından pazarlanan yanlı programlar, dünyanın kontrol altına alınmak istenmesinin ve medya alanındaki kültür emperyalizminin bir parçasıdır.

Gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler arasında "kötü" olarak nitelendirilen Doğu ülkeleri de tüm yaşananlardan payını almış ve kötülüğü 11 Eylül 2001 terör olayları ile perçinlenmiştir. Bu olaylar çerçevesinde yeniden hayat bulan küresel terör olgusu, aslında küreselleşmenin de bir getirisidir. Emre Kongar'a göre küresel terörü doğuran ana etmenler Orta Doğu'da süregelen çatışmalar, Amerika Birleşik Devletleri'nin teröre karşı savaş adı altında yürüttüğü çalışmalar ve milliyetçi-dinci ideolojilerdir. Karmaşık bir yapıya sahip olan küresel terörün hem dünya hem de Türkiye'ye etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler ekonomik, siyasal ve stratejik bazda değerlendirilmektedir.

Saldırıların ekonomik etkileri tüm dünya üzerinde gerçekleşmiştir. En başta havayolu şirketleri bu etkiden büyük payını almış, kimisi iflas ederken kimisi küçülmeye giderek işten çıkarımlar yapmıştır. Siyasal etkilerinden biri Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyanın siyasal liderliğine soyunması olurken, ikincisi eylemin radikal bir İslami grup tarafından yapılmış olması sebebiyle dünyada İslam'a karşı bir hareketlenmenin başlaması olmuştur. Öte yandan Kongar'a göre, siyasal sonuçlarından bir diğeri de laik bir ülke olan Türkiye'nin, teröre karşı savaşı sırasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında yer alması olmuştur. Zira Türkiye terör sebebiyle çok sayıda insanını kaybetmiş ve halen terörle mücadele eden bir toplumdur.

11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan terör olaylarının basına da yansımaları olmuştur. Basına yansımaları, hem dünya hem de ülkemize olan etkilerinin genel bir getirisidir. Bunda ana etken, o gün yaşanan olayların anı anına televizyonlardan

yansıtılıp, kuledekilerin ölüm anlarının milyon tarafından izlenmesinin sağlanması olmuştur. İzleyenlerin o anı, o heyecanı yaşaması sağlanmıştır. Ancak görüntülerin verilmesinde dikkatli davranan basın, kan, aile feryatları ya da ölü bedenlerin ekrana yansımamasını sağlamıştır. CNN, ABC, CBS, NBC gibi kanalların yanı sıra Associated Press, Reuters gibi haber ajansları da görüntü ve fotoğraflarla olayı dünyayla paylaşmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ele alınacak olan küreselleşmenin, dünya üzerine ekonomik, siyasal, teknolojik ve sosyal alanda yansıyan etkileri tartışılacaktır. Küreselleşmenin siyasal ayağı olan Amerika Birleşik Devletleri'nin küreselleşen dünyanın liderliğini yapması ve bunu koruması, ekonomik ayağı olan uluslararası sermayenin egemen oluşu ve kültürel ayağı incelenecektir. Siyasal ve stratejik etkilerinin de değerlendirileceği bu bölümde, dünya ve Türkiye üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçlar da ele alınacaktır. Aynı bölümde Yeni Dünya Düzeninin nasıl doğduğu ve bu konudaki görüşler ile uluslararası iletişim düzenindeki karışıklık, dengesizlik ve tek yönlülük de sebepleri ve sonuçlarıyla işlenecektir. Kültürel emperyalizm olgusu ve kültürel emperyalizm bağlamında medyanın rolü de tartışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise küreselleşmenin doğurduğu olumsuz sonuçlar doğrultusunda ortaya çıkan küresel terör olgusu ve nedenleri detayları ile incelenecektir. 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan saldırıların hem dünya hem de Türkiye'ye olan etkilerine ilişkin görüşlere de bu bölümde yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde olayların basına yansımaları irdelenecektir. Bu noktadan hareketle, Türkiye'nin fikir gazetelerinden Cumhuriyet Gazetesi ve kitle gazetelerinden Milliyet Gazetesi'nin 11 Eylül 2001 günü yaşanan olayların ardından 1 haftalık süreçte yayımladığı haberler ele alınacaktır.

Çalışmanın sonuç kısmında medyada gelişmiş ülkelerle ilgili yapılan rutin haberlerin bile az gelişmiş ülkelerle ilgili haberlere oranla daha çok yer alması,

uluslararası ilişkilerde sözü geçen güçlü devletlerin haber akışındaki dengeyi bozması ve gazeteciler üzerindeki hakimiyeti nedeniyle insanların haber alma özgürlüklerinin kısıtlanması noktalarına değinilecektir.

1. TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE KÜRESELLEŞME

Küreselleşme kavramı ve tarihinin açıklanacağı bu bölümde, küreselleşmenin nedenlerine de değinilecektir. Öte yandan getirisi olduğu düşünülen Yeni Dünya Düzeni de ele alınacaktır. Günümüzde her alanda kendini hissettiren Küreselleşme, medyaya da yansıyarak tek yönlü haber akışı ve haber dolaşımı dengesizliği sorununu beraberinde getirmiştir.

1.1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme sözcüğü, sadece ekonomik bir kavram olarak değil, içinde bulunduğumuz uluslararası sistemi tanımlamak için de kullanılmaktadır.

"Küreselleşme (globalleşme) günümüzde en çok sözü edilen kavramlardan birisidir. En genel anlamıyla küreselleşme, endüstriyel genişlemeye ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak siyasal, kültürel ve ekonomik düzeydeki çok yönlü toplumsal ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşması olarak tanımlanmaktadır."[1]

Dünyamız kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel yönden çok yoğun bir etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Giddens'a göre küreselleşme olgusu kapitalist dünya ekonomisi, dünya askeri düzeni, ulus-devlet sistemleri ile uluslararası iş bölümü olarak dört boyutta ele alınmalıdır.

Küreselleşmeyi tarihsel süreç içerisinde sürekli olarak genişlemekte olan çok yönlü toplumsal ilişkiler ağı olarak gören Robertson, bu çerçevede küreselleşmeyi oluşum aşaması, başlangıç aşaması, kalkış aşaması, hakimiyet içinde mücadele aşaması ve belirsizlik aşaması olarak ele alır ve bu tarihsel gelişimi daha çok Batı Avrupa merkezli olarak görmektedir.

[1] "Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme", Açıköğretim Fakültesi Yayınları, (Çevrimiçi), http://www.aof.edu.tr/ , Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Wallerstein ise küreselleşmeyi daha çok ekonomik bir temelden yola çıkarak kapitalist dünya ekonomisinin ekonomik ve kültürel yönden genişlemesi olarak ele almaktadır. Merkez ülkeler, çevre ülkeler ve yarı çevre ülkeler ayrımını yapan Wallerstein, dünya kapitalist ekonomisinin küreselleşme ile gelişmiş ülkelerin lehine az gelişmiş ülkelerin ise aleyhine işleyen eşitsiz ilişkileri yeniden ürettiğini öne sürmektedir.

Aslında kimilerine göre, küreselleşme, Batı Avrupa'da 17. yüzyıldan itibaren aşamalı olarak gelişen modernleşme ve ulus-devlet modelinin dünyaya yayılması sonucunda ortaya çıkan uluslararası sistemin de resmidir.[2]

"R.J. Berry Jones, küreselleşmenin beş farklı boyutuna dikkat çekiyor: 1) Birbiriyle ilgili birçok gelişmenin meydana geldiği küresel düzleme dönük analitik perspektiflerin genişlemesi, 2) Uluslararası karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin artışı, 3) Özünde ulusal olarak bilinen konuların dış/uluslararası bağlantısının daha önemli hale gelmesi, 4) Nominal olarak birbirinden ayrı olan toplumlar ve/veya örgütlü aktörler arasında doğrudan bağlantıların artışı, 5) Teknoloji, gelişmiş sermaye araçları ve genel buluşların (know-how) tüm toplumlar tarafından kullanımının hızla artması sonucu gelişen uluslararası serbest ticaret sisteminde rekabetin artışı olarak."[3]

Diğer yandan, başka bir görüşe göre küreselleşmenin farklı iki genel tanımı şöyle de yapılabilir;

"Birinci açıdan (süreçsel) küreselleşme: 'Teknoloji, iletişim, ulaşım ve bilim alanlarında meydana gelen gelişmeler sonucunda uluslararası/uluslaraşırı ekonomik, ticari, mali, sosyal ve bilgi ilişkilerinin tüm dünya çapında hızlanarak yaygınlaşması ve böylece tüm insanlığın birbirinden daha çok ve çabuk haberdar olması ve birbirinden daha çok ve çabuk etkilenmesi sürecidir.' Diğer açıdan (yapısal) küreselleşme: 'Bu süreçlerin ulus-devletlerin siyaseti, sınırları, sosyal-kültürel-geleneksel ve hukuksal durumu ya da yapısında yarattığı etkiler sonucu meydana gelen küresel benzeşimdir.' Bu iki boyut aslında birbiriyle yakından ilgili olup sürekli karşılıklı etkileşim içindedirler. Zira, toplumsal

[2] Ramazan Gözen, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.80.

[3] R.J. Berry Jones, **Globalisation and Interdependence ın the International Political Economy**, London, Pinter Publishers, 1995, s. 11-12, Aktaran: Ramazan Gözen, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.73.

gruplar arasındaki çok yönlü ilişkiler süreci, kaçınılmaz olarak hem ulus-devletleri etkileyerek dönüştürmekte ve sonuçta uluslararası sistemin yapısını 'küreselleştirmekte,' diğer yandan 'küreselleşen yapı,' uygun küresel süreçleri doğurmaktadır."[4]

Aslında tüm dünyayı etkisi altına alan bu kavram, Marshall McLuhan tarafından 1960'lı yıllarda ortaya atılmış ve özellikle kitle iletişim araçlarının dünyayı Küresel Köy'e dönüştüreceği görüşüyle su yüzüne çıkmıştır. "Küreselleşme kavramının ortaya çıkışında 'Küresel Köy- Global Village' tasvirinin önemli bir rolü vardır."[5]

Uluslararası sınırları ortadan kaldıracağıma inanılan ve dünyanın en ücra köşelerinde dahi yaşayan insanların arasındaki ilişki ve iletişimin sınırlara meydan okuyarak hızlı bir şekilde gerçekleşeceği inancı Küresel Köy kavramının altında yatan ana nedendir. Kitle iletişim araçları, ulaşım ve iletişimin temelinde sahip olunan teknolojik imkanlarla bu hız artabilmektedir. Ulaşım araçları dahilinde her yere ulaşım daha hızlı olabilirken, dünyanın bir yerinde üretilen malların ve hizmetlerin hızlı dolaşımı ile para ve bilgi akışının da hızı artmaktadır.

"Küreselleşmeyle birlikte ülkelerarası sınırların ortadan kalkmasıyla zaman, mekan gözetmeksizin bilgi akışı sağlanabilmekte ve iletişimin sürekliliği ve etkileşimliği sayesinde aktif bir izleyici kitlesi oluşmaktadır. Internet gibi iletişim ve bilgi teknolojileri farklı stratejilerin, kültürlerin ve demokratik toplumların gelişimine mi yoksa mevcut küresel ana akım ve düzenin pekişmesiyle kurumsal kontrole mi yöneleceği sorunsalını ortaya çıkarmıştır."[6]

---

[4] James N. Rosenau, **The Study of Global Interdependence; Essays on the Transnationalisation of World Affairs**, London, Frances Pinter Ltd., 1980, Aktaran: Ramazan Gözen, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.71-72.

[5] M.McLuhan, **Understanding Media: The Extansion of Man,** New York, New American Library, 1969, Aktaran: Ramazan Gözen, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.72-73.

[6] E. Laszlo, **Information Technology and Social Change: An Evolutionary Systems Analysis. Behavioral Science***,* Oct, 37(4), 1992. S. 34-35, Aktaran: Müberra Yüksel, "Küreselleşme Sürecinde Yeni Bir İletişim Ortamı", **Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7,.Sayı: 28. Haziran 2007, s.317-326, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

İnsanlar arasında yaşanan kültürel sembol alışverişi, iletişim teknolojisinde süregelen değişimler çerçevesinde gerçekleşmekte, yaşanan süreç değerler sistemini ve tüketim kalıplarını belirlemektedir. Öte yandan, iletişim ve bilgi teknolojilerinin gelişimi de bu sürece dahil olmaktadır. Kültürel alandaki değişme tanımlanırken, bütün toplumlarda tüketimin sosyal işlevinin aynı olması, toplumların ortak bir noktası olmakta ve tüketim kültüründe bu işlev daha da belirgin bir hale bürünmektedir. [7]

1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Süreçteki Gelişimi ve Yeni Dünya Düzeni

Batı'da 15.yy'ın sonuna doğru meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerle, aydınlanma sürecinin yolunu açtığı dünyayı keşfetme merakının küreselleşmenin ortaya çıkışında büyük etkisi vardır. Coğrafi keşiflerle başlayan süreç Sanayi Devrimi ile devam etmiş ve SSCB'nin dağılmasıyla hız kazanmıştır.

1970'li yıllar, hem kapitalizmin hem büyük güçler arası ilişkilerin gelişimi bakımından, tam anlamıyla eski düzen ve yeni düzen arasında atılan adımın tarihsel değişim noktasını temsil etmiştir. Bu geçiş sürecinin ardından, 1980'lerden bu yana, dünyada siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

"1989'u uluslararası ilişkilerde bir dönüm noktası yapan olaylar, o yılın 9 Kasımında, iki Almanya'nın (ve Doğu-Batı bloklarının) ayrılığını simgeleyen Berlin Duvarı'nın açılması ve 14 Ocak 1990'dan itibaren de yıkılmasıyla hız kazanacaktır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasını izleyen gelişmeler, iki Almanya'nın yeniden birleşmesine giden yolu açtı. İki Alman halkının tekrar bir araya gelmesine Doğu Alman hükümetinin de, onu destekleyebilecek SSCB'nin de karşı çıkması artık mümkün değildi. Bu ortam içinde, Batı Almanya SSCB'nin de "onayı"nı almak suretiyle Doğu Almanya'yla giriştiği görüşmeleri hızla sonuca bağladı. Bu gelişmelerin sonunda ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ile Batı ve Doğu Almanya arasında 12 Eylül 1990'da Moskova'da iki Almanya'nın birleşmesine ilişkin

[7] Nalan Yetim, "Küresel Üretim Yapılanmasına Kültürel Yanıtlar: Ulusal-Yerel?", **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, Sayı: 18, 2002, s. 131, Aktaran: Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, "Kürsel Medya Yapılarının Yoğunlaşması", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,** 2008, Sayı:31, s.39-50.

anlaşma imzalandı. Anlaşma'nın 3 Ekim 1990'da yürürlüğe girmesiyle iki Almanya tek devlet çatısı altında yeniden bir araya gelmiş oluyordu."[8]

Bu gelişmelerin ardından, 90'lı yıllar hem İkinci Dünya Savaşı'nın 1945 yılındaki bitiminden bu yana süren ve Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırılan yaklaşık yarım asırlık bir tarihsel dönemin sonunu, hem de 1914 yılındaki Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla açılan daha geniş çerçeveli bir tarihsel dönemin sonunu temsil ediyordu.

Küreselleşme olgusu bu dönemde daha da hızlı gelişen bir seyir izledi. Bunun iki önemli nedeni vardı. Birincisi, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında ortaya çıkan yeni devletler ve toplumların da kapitalist ekonomik sisteme entegre olmaya başlaması sonucunda, küresel ekonomik sistemin alanını daha da yaygınlaşan bir hal alması. Bütün eski Sovyetler Birliği ülkelerinin, ki buna Rusya da dahil, uluslararası ekonomik, mali ve ticari gelişmelerin içerisine girmesi. Bu çerçevede, eskiden komünist ekonomik sistemin hâkim olduğu dünyanın önemli bir bölgesi de büyük ve gelişmiş kapitalist devletlerle işbirliği yapar hale gelip, yakınlaşmaya başlayınca, küresel ekonomik süreç yaygınlaştı ve hızlandı. Eski müttefikler arasında ekonomik, ticari, teknolojik ve mali konularda rekabetin hızlanmasına ise Batı bloğunu bir arada tutan ideolojik ve siyasi müşthereklerdeki gevşemeler neden oldu. Küreselleşmeyi yakın zamanda hızlandıran diğer bir önemli neden ise, teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucu, toplumlar arasında yapılan haberleşme, ulaşım, alışveriş, nakliyat, basın yayın ve iletişim olanaklarının daha da gelişmesi ve genişlemesi oldu. [9]

ABD'nin 1991'de Irak'a saldırdığı Körfez Savaşı yeni döneme özgü emperyalist müdahaleler serisinin başlangıcını oluşturan önemli bir dönüm noktasıydı. Bu savaşı yalnızca ABD'nin Ortadoğu'da kendi lehine bir istikrar oluşturma, oraya yeni bir şekil verme veya Irak'a haddini bildirme olarak

[8] "Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme", Açıköğretim Fakültesi Yayınları, (Çevrimiçi), http://www.aof.edu.tr/ , Erişim Tarihi: 25.04.2010.

[9] Gözen, **a.g.e.**, s. 87.

değerlendirmek yetersizdir. ABD kendi saldırı bahanesini oluşturmak için Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal etmesine yeşil ışık yakmıştı. Eğer böyle olmasaydı, Saddam Hüseyin bu savaşa girmeye belki de cesaret edemezdi.

ABD birliklerinin Körfez'e henüz yığınak yapmayı sürdürdüğü günlerde, Başkan George Bush 11 Eylül 1990 tarihinde kongrede yaptığı konuşmada, doğan krizin vahim olmakla birlikte Yeni Dünya Düzenine doğru ilerlemek için ender bir fırsat da sunduğunu dile getirmişti.

"Yeni Dünya Düzeni, uluslararası ilişkilerde siyasal açıdan Amerika Birleşik Devletleri'nin egemenliğini ifade etmektedir. Amerika ekonomik açıdan en güçlü ve rakipsiz ülke değildir; aksine Amerika'yı giderek zorlayan güçlü yarışmacılar ortaya çıkmıştır. Amerika siyasal açıdan rakipsiz güç olarak dünyayı biçimlendirmektedir, bunu da askeri gücüne dayanarak gerçekleştirmektedir."[10]

ABD, 11 Eylül saldırıları sonrasında dünya üzerindeki hegemonyasını arttırmak ve küreselleşme politikalarına uygun bir biçimde devletin yeniden inşası projesini hayata geçirmek için bir imkan yakalamıştır. Son yıllarda ekonomik yönden hızla gelişen Japonya ve Çin'e karşı gücünü korumaya çalışan ABD, bunun için askeri üstünlüğünü (gücünü) kullanmaktadır.

"Yeni Dünya Düzeninden kastedilen, uluslararası sermayenin imparator-şirketler düzenini gerçekleştirmek doğrultusunda aradığı bir düzendir, ama bu da kalıcı değildir. Bu da bir değişim süreci içinde olacaktır ve zamanla yeni dünya düzeni de eskiyecektir. Belirleyici olan teknolojik gelişmedir. Bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler de, internet bağlamında yeni dünya düzenine giden bir adımdır."[11]

Gerçekten de dünya siyasetinin ana çizgilerini kırk yıldan uzun bir süre belirlemiş olan eski düzen, yani Soğuk Savaş dönemi, sona ermiş ve belirsizliklerle

---

[10] Gencay Şaylan, **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, Ankara, İmge Kitabevi, 1995, s.144.

[11] Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Basınına ve Toplumuna Yansıması**, İstanbul, İÜ İletişim Fak. Yayınları, 2000, s.21.

dolu yeni bir dönem açılmıştı. Körfez Savaşı bu yeni dönemin neye benzeyeceği konusunda tüm dünyaya gönderilen bir mesajdı.

"'Eski başkan Clinton Kongre'ye yaptığı bir konuşmada, tüm dünyayı bir apartmana, kendilerini de bunun üst katında oturan insanlara benzetmişti. "Bu nedenle apartmanda olup biten her şeyden etkileniyoruz. Etkilendiğimize göre sizden aldığım vergilerle ben dünyayı denetleyeceğim ki, burada bir karışıklık çıkmasın ve en üst katta oturanlar zarar görmesin.'dedi."[12]

Gözen'in değerlendirmesine göre ise bugün ABD'nin yürütmeye çalıştığı Yeni Dünya Düzeninde bazı aksilikler olmuş ve bu yönde yürüttüğü bazı politikalar hüsranla sonlanmıştı. "ABD'nin üç Yeni Dünya Düzeni çabasından birincisi, önce kendi toplumu ve daha sonra Almanya, İtalya ve Japonya'nın karşı tepkisiyle son bulmuş; ikincisi ise, Sovyetler Birliği ve zaman zaman da Üçüncü Dünya ülkelerinin bazılarının tepkileri sonucu başarısız olmuş; Soğuk Savaş sonrasında ilan edilen üçüncü düzenin nasıl gelişeceğini ise şimdiden bilmek zordur."[13]

Batı-Doğu ikilemi sonucunda oluşan dünyadaki yatay kutuplaşma, küreselleşmenin etkisiyle gelişen 1989 dönüşümleri ve özellikle Körfez Savaşı ile birlikte, yerini dünyanın dikey kutuplaşmasına bırakmıştı. Bu kutuplaşma Kuzey-Güney ayrışması olarak da tanımlanabilir.[14]

"20. yüzyılda uluslararası politika, dünya insanlığının tamamını ilgilendiren dünya savaşları, örgütleri ve düzenleri aracılığıyla ve büyük ve süper güçlerin kontrolü altında, küresel bir nitelik kazanmıştır." [15]

---

[12] Emre Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005, s. 23.

[13] Gözen, **a.g.e.**, s.115.

[14] Büyükbaykal, **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Basınına ve Toplumuna Yansıması**, s. 23.

[15] Gözen, **a.g.e.**, s.115.

Küreselleşme olgusunun ekonomik anlamda da dünyada bir eşitsizlik yarattığı yadsınamaz bir gerçektir. Gelir dağılımında oluşan dengesizlik farklı kesimlerde tepkiler yaratmıştır.

"Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan fırsatları kullanarak gelirini katlayan ve sınıf atlayanlarla yoksullaştıklarını ve ayaklarının altındaki toprağın kaydığını hissedenler arasındaki uçurum derinleşirken bu süreçte kazananlarla kaybedenlerin küreselleşme olgusuna yaklaşımları da doğal olarak çok farklı oluyor."[16]

Küreselleşmeyle birlikte teknoloji de hızla değişti ve aynı hızla üretim sürecinde yer alarak ürünlere yansımıştır. Mali sermaye ile üretken sermayenin birbirinden ayrılışı ve merkezileşmesi, bir yanda ülkelerarası siyasi-ekonomik bloklaşma eğilimlerinin artması diğer yanda ayrılıkçı hareketlerin baş göstermesi bu düzene katkı sağlamıştır.

Aynılaşan ve tek düzeleşen bir dünya yaratıldı, bu alanda hegemonik bir yapı ağırlığını hissettirmeye başladı. Bu düzen içinde insan haklarını en çok korumakla yükümlü devletler, onu en çok ihlal eden organizasyonlara dönüşmüştü.

"Küreselleşme ile birlikte toplumlar benzer iletişim araçları ve üretim tekniklerini kullanması ve günlük yaşamdaki tüketim kalıplarının küresel düzeyde belirlenmesi nedeniyle insan toplumlarını birbirlerine yakınlaştırmaktadır. Ancak, küresel düzeydeki oluşumlara karşı siyasal ve kültürel değerlerini eskisinden daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Kaldı ki, günümüzde gerek yerel düzeyde ve gerekse ulusal düzeyde siyasal çatışmaların ve savaşların bir azalma eğilimi içerisinde bulunduğunu pek söyleyemeyiz. Bu nedenle küreselleşme bütünleşme ile farklılaşmayı ve yakınlaşma ile çatışmayı içeren çok yönlü bir gelişme olarak ele alınmalıdır."[17]

Küreselleşme içinde yer alan ülkelerin neredeyse tamamı gelişmiş ülkelerdir. Bu unsur, aslında küreselleşmeye karşı yöneltilen eleştirilerin de odak noktasını

[16] Büyükbaykal, **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Basınına ve Toplumuna Yansıması**, s. 24.

[17] "Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme", Açıköğretim Fakültesi Yayınları, (Çevrimiçi), http://www.aof.edu.tr/ , Erişim Tarihi: 25.04.2010.

oluşturmaktadır. Küreselleşmeye karşı yöneltilen eleştirilerin başında, bu ilişkiler sisteminin, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul kıldığı gelmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin dışlanmasına yol açtığı, faydalarının hem ülkeler hem de bölgeler arasında eşit olarak dağılmadığı, eşitsizlikleri artırıcı bir rol oynadığı, küreselleşmeye yöneltilen diğer eleştirilerdir.

Küreselleşme Batının az gelişmiş ülkeler üzerinde kurduğu "yeni bir emperyalist yayılma" siyasetidir ve Yeni Dünya Düzeni de bunun net bir kavramsallaştırmasından ibarettir.

"Gelişmiş ülkeler gerek teknolojik gerek kültürel alanlarda gelişmekte olan ülkelere yeterli fedakarlığı göstermedikleri sürece, özellikle de bu ülkelerin siyasal hayatındaki çıkar ve ödünlerinden vazgeçemedikleri sürece, Yeni Dünya Düzeni kavramı salt kuramsal anlamda kalmaya devam edecektir."[18]

"Esasen küreselleşme süreci ve olgusu, dünyanın farklı bölgelerinde farklı şekilde gelişmektedir. Bu çerçevede küreselleşmenin pratiğini dünyayı dört gruba ayırarak görmek mümkündür: Küreselleşmeyi büyük oranda tamamlamış olan bölgeler; Küreselleşme sürecine entegre olmaya çalışan bölgeler; Küreselleşmeye entegre olamayan bölgeler, küreselleşme sürecinin altında ezilmiş olan bölgeler."[19]

Büyük oranda küreselleşmeye entegre olan ülkeler ABD, Avrupa Birliği, Japonya ve diğer G-8 ülkelerinin içinde bulunduğu alanlar olarak işaret edilmektedir. Küreselleşme sürecinde aktif rol oynayan bu ülkeler, süreç içerisinde iyi bir noktada bulunmaktadırlar.

Bu ülkeler arasında global bazda ekonomik, ticari, siyasi ve askeri yaygınlığı nedeniyle ABD ve Avrupa Birliği diğerlerine göre daha güçlü konumda bulunuyorlar. 2002 yılından bu yana mal ihracat ve ithalatında ilk iki sırayı bu

[18] Büyükbaykal, **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Basınına ve Toplumuna Yansıması**, s. 22.

[19] Gözen, **a.g.e.**, s 92.

ülkeler almıştır. İhracatta, Avrupa Birliği %19 ve ABD %14 iken, ithalatta ABD %23.2 ve Avrupa Birliği %18 şeklinde sıralanmıştır.

"Bu ülkeleri diğer G-8 ülkeleri olan Japonya, Çin, Kanada izlemektedir. Rusya Federasyonu ise bu açıdan daha alt sıralardadır."[20]

Küreselleşmeye çalışan ve sürece entegre olmaya çalışan ülkeler ise Kore, Tayvan, Singapur, Malezya, Tayland, Endonezya olarak adlandırılan Asya Kaplanları ile Türkiye, Brezilya, Meksika, İsviçre, Norveç ve Hindistan. "Bu ülkelerin birçok yönden küreselleşmeye yakın oldukları, ama iç sorunları ve jeopolitik konumlarından kaynaklanan sorunlar nedeniyle bu süreçte sıkıntılar yaşadıkları görülüyor."[21]

Küreselleşmemek için bütün gücüyle çaba gösteren ve adeta direnen ülkeler ise Küba, İran, Libya, Kuzey Kore ve Irak. Bu ülkeler, özellikle ABD ve Batı ülkeleriyle olan ilişkilerinde sahip oldukları ideolojik görüşler ve siyasi bakış açıları nedeniyle küreselleşmeye dahil olmayı arzu etmemektedirler. Özellikle Ortadoğu'daki birçok ülke, küreselleşmeyle ilgili olumsuz görüşlere sahip oldukları, Batılı ülkelere yeterince güvenmedikleri, toplumlarının dini inançlarına dayalı reaksiyonlarından çekinmektedirler. Sürecin dışında kalan ülkeler ise günümüzde oldukça yüksek bir nüfusu içerisinde barındırmaktadırlar. Bu ülkeler arasında Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın büyük bölümü bulunmaktadır. Bu ülkelerin büyük bölümü; düşük üretim göstermekte, yoksulluk çekmekte, zayıf hükümetler tarafından yönetilmekte, yolsuzluk dosyalarında isimleri geçen hükümet yetkililerine sahip olmakta ve küresel krizlerden çok fazla etkilenmektedirler.

[20] **A.e**, s.93.

[21] **A.e**, s.94.

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması dünya üzerindeki toplumsal ilişkileri daha da yoğunlaştırmakta ve artık insanoğlu geriye dönüşümü mümkün olmayan bir küresel yolculuğa doğru hızlı adımlarla gitmektedir. Küreselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte evrensellik, ulus-devlet, kimlik, etniklik, yerellik gibi kavramlar yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, yerel düzeydeki geleneksel kültür ile yenilikçi küresel kültürün çok iyi bir sentezinin yapılması gerekmektedir. Belki bu yolla küresel düşünen ancak buna karşın yerel hareket edebilen bireylerden meydana gelen toplum kendi özünü yitirmeden varlığını devam ettirebilir.

"Küreselleşme sürecinde kitle iletişim araçlarının etkisi her geçen gün daha da artmaktadır. Bu sürecin hızlı olmasının yanı sıra, toplumlara en etkin biçimde ulaşması kısaca medya olarak adlandırılan bu araçlar sayesinde gerçekleşmektedir. Günlük yaşam pratiklerini yeniden şekillendiren teknoloji temelli yoğun gelişme süreci bireysel ve toplumsal ilişkileri bir anlamda yeniden kurmaktadır. Günümüzde dünyada artık küresel medya sektörlerinin iktidarı görülmektedir.

Bu küresel medya sektörleri; ya stüdyo kurup tüm dünyaya yayacakları ürünler üretiyorlar, ya üretilen bu ürünlerin dağıtımını yapıyorlar ya da donanım sağlayan bir alt yapı kurarak üretilen ürünlerin tüm dünyada hızlı bir şekilde dolaşımına olanak tanıyorlar. Bazı küresel medya kuruluşları da sahip oldukları gücü yetersiz bularak diğer küresel kuruluşlarla birleşme yoluna giderek, güçlerine güç katıyorlar. Böylece dünyadaki pazar paylarını ve etkinliklerini arttırıyorlar."[22]

"Kitle iletişim araçları globalleşen dünyada, tüm dünya ile ilişki içindedir. Ortak dil, ortak kültür, ortak zenginlikler, dünyanın evrensel bir köye dönüşmesi söylemleri ile başlatılan ve ekonomik amaç ve görünümü gizlenen globalleşme, günümüz tek kutuplu dünyasının hazırlanmasında önemli bir etkendir. Globalleşme sadece ortaklaştırılmış bir kültür, dil, kutup değildir, sadece belirli kasalara giren ekonomik kazançlar değildir. Globalleşme zihinsel bir dönüşümdür. Söz konusu edilen zihinsel dönüşümün kitlesel olduğunun belirtilmesine gerek yoktur. Ancak kitlesel boyuttaki zihinsel dönüşümün nasıl sağlandığı sorusunun yanıtlanması, bu dönüşümün beraberinde getirdiği sorunların çözümünde önemli bir yer tutmaktadır."[23]

---

[22] Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, "Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 31, 2008, s.43.

[23] A. Yalçın Kaya, "Uluslararası İletişimde Bir Sorun Olarak Haber Ve Çözüm Önerileri"**, Selçuk Üniversitesi İletişim Fak. Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2006, s.58, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Tarım ve Endüstri Devrimlerinden sonra ortaya çıkan üçüncü büyük devrim, İletişim-Bilişim Devriminin görüntülerinden biridir. Karmaşık bir niteliğe sahip olan küreselleşme siyasal, ekonomik ve kültürel öğelerden oluşur.

ABD'nin küreselleşen dünyanın liderliğini yapması ve bunu koruması küreselleşmenin siyasal ayağıdır. Yani Amerika Birleşik Devletleri, küreselleşen dünyanın hem siyasal liderliğine oynamakta, hem de bunun askeri güçle korunmasını üstlenmektedir. 11 Eylül saldırılarını düzenleyen teröristler bu nedenle küreselleşmeye karşı olan protestolarını Pentagon'a (ABD Savunma Bakanlığı binasına) yaptıkları bir saldırıyla göstermişlerdir.

Birçok siyasi çevre, ABD'nin dünya siyasetine ve BM'nin kararlarına yön verme sürecinde askeri gücünün önemli rol oynadığına inanmaktadır. Ayrıca mevcut küreselleşme anlayışının kapitalist ülkelerin ekonomik-siyasi çıkarlarına hizmet ettiği iddia edilmektedir.

"...1648 Westfalya barışı ile ortaya çıkan "Kral devlet", daha sonra Fransız devrimi ile gelişen "ulus devlet" aşamasına ve son olarak da "demokratik devlet" noktasına gelmiştir. Avrupa devletleri 18. ve 19. yüzyıllarda yürüttükleri sömürgecilik politikasıyla önce tüm dünyayı kendi kontrolleri altına almışlar; daha sonra da bu kolonilere ulus-devlet modelini yerleştirerek ve nominal egemenlik vermek suretiyle, Amerika, Asya, Afrika ve tüm dünyayı kendi modellerine göre şekillendirmişler."[24]

Küreselleşmenin ekonomik öğesi uluslararası sermayenin egemen oluşudur. Uluslararası sermaye, bir ülkenin başka bir ülkedeki ekonomik yatırımları ve bunları gerçekleştiren büyük şirketler anlamına gelmektedir. Her bir ülke, uluslararası sermayenin kendi toprakları içinde toplanması uğruna mücadele vermektedir.

Malların ve sermayenin serbestçe dolaşımı, insanların daha sık seyahat etmeleri, bilgi-iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve internet kullanımının

[24] Gözen, **a.g.e.**, s.80.

giderek yaygınlaşması, küreselleşmenin önde gelen itici güçleri arasında bulunmaktadır. 11 Eylül teröristleri de bu bağlamda New York'taki Dünya Ticaret Merkezi binalarına birçok insanın hayatını kaybettiği bir eylem yapmışlardır.

"Gerek ülkelerin kendi ihtiyaçlarından kaynaklansın, gerekse çok uluslu şirketlerin üretim ağının bir gereksinimi olarak ortaya çıksın, ülkeler arasındaki ticaret giderek yaygınlaşmaktadır. Öyle ki, ticaret ağının genişlemesi sonucunda, "Küresel piyasadan" söz edilmektedir. Mallar, hizmetler ve hatta belli bölgelerde iş gücünün önündeki sınırların giderek düşmesi sonucunda, giderek büyüyen bir küresel ticaret ağı ortaya çıkmaktadır." [25]

"Küreselleşmeyi esasen küresel işletmelerin faaliyetleriyle eş anlamlı olarak görsek de, aslında bundan öte bir şeydir. Zira, işletmelerin ulusal sınırları aşarak ve aşındırarak faaliyetler ve hareketlilik göstermesine katkı yapan faktörler (ulaşım, iletişim, bilişim araçları), aynı zamanda sosyal grupların ve girişimcilerin, işçi örgütlerinin, gazetecilerin, akademisyenlerin ve diğer bir çok kişi ve grubun küresel düzeyde iş yapmalarına ve çalışmalarına imkan tanır. Bu temaslar, insanların kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamlarında önemli değişimler meydana getirmekte, toplumlar arası işbirliği ve dayanışmayı güçlendirmektedir. Bu tür gelişmeler, devleti, siyaseti, kültürü ve tüm insan yaşamını ve düşüncesini etkilemektedir."[26]

Matterald'a göre ise küreselleşme ilk olarak finans akışı alanında gerçekleşir. Bu bağlamda ulusal sistemin sınırlarının aşıldığını belirten Matterald, daha önce birbiriden bağımsız olan finans işlemlerinin, anında bağlantı yardımıyla tümüyle akışkanlaşan bir küresel pazar oluşturduğunu savunmaktadır.

"Bu finans alanı, sürekli ve gergin bir ortamda gerçekleşen anapara hareketlerine egemen olduğundan ekonomiyi de etkiler. Spekülasyonun artmasıyla finans işlevi reel ekonomiden bağımsızlaşır ve endüstriyel üretim ve yatırıma yönelir. Atılan en küçük bir yanlış adımın yarattığı şok dalgası, uluslararası düzenleme mekanizmalarının yokluğundan kaynaklanan bir krizin belirtisi olarak tüm gezegene yayılır. Bütünleşmeyi gerçekleştiren siber-ekonominin ilk sektörü olan jeofinans ve

[25] Richard J. Barnet ve John Cawanagh, **Global Düşler: İmparator Şirketler ve Yeni Dünya Düzeni**, çev. Gülden Şen, İstanbul, Sabah Kitapları, 1995, s.76.

[26] Gözen, **a.g.e.**, s.77.

onun soyut uzamları evrensel ekonomik örgütün, ulus-devlete göre genel aksaklığının ilk belirtisini verir."[27]

Birbirini dengeleyen iki kola sahip olan küreselleşmenin kültür öğesi de önemlidir. Birincisi, dünyada neredeyse tüm insanlar aynı şeyleri giyip yemektedir. Örneğin, Coca Cola, Pepsi Cola, Mc Donalds, Burger King, Lewis, Nike, Adidas ve yeni yeni görmeye başladığımız Starbucks kahveleri bunlardan bir kaçıdır. Bu bağlamda hayat tekdüze yaşanmaktadır. Var olan tüketim kültürü egemenliği, dünyaya empoze edilmektedir. Ancak küreselleşmenin bu gibi kültürel etkileri olmadığına inanan farklı görüşler de söz konusudur. Mc Donalds ya da Coca Cola gibi markaların bulunduğu ülkelerin temelinde benzerlik taşımadığı olgusu bu görüşü benimseyenlerde hakimdir.

Dünyanın Mc Donaldslaşması, uzun vadede insanın yaratıcılığının engellenmesi, toplumsal ilişkilerin yozlaştırılması, insanların bencilleştirilmesi ve belli standartların zorla kabul ettirilmesi anlamına gelmektedir.

"Her ne kadar benzer tüketim kalıpları oluşsa da, bunların toplumların "kültürel özlerini" ne derecede değiştire(bile)ceğini açıkça ortaya koymak kolay değildir. Örneğin, İslamcı veya Milliyetçi veya Marksist veya herhangi bir yerel kültüre sahip pek çok kişinin, Coca Cola tüketmesi veya Toyota otomobil kullanması veya IBM bilgisayar kullanmasının, onun kültürünü köklü olarak etkilediğini söylemek mümkün değildir. Ya da "İslami" yönetime sahip olan Suudi Arabistan, İran, Pakistan gibi ülkelerin yabancı mallara açık olması, bu ülkelerin kültürlerini yok ettiği söylenemez. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi küreselleşme sürecinde yer almak her zaman kültürel sonuçlar doğurmaz."[28]

Küresel kültürün neredeyse tüm unsurları, iletişim teknolojilerini elinde bulunduran küresel medya imparatorlukları tarafından oluşturulmakta ve bu çerçevede de kültüre bir yön verilmektedir. Bunu pekiştiren ise, aynı şekilde kurgulanmış televizyon şovları ve reklamlar olmaktadır. Bunları kullanan şirketler,

---

[27] Armand Matterald, **İletişimin Dünyasallaşması**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s.97-98.

[28] Gözen, **a.g.e.**, s.78.

insanların kimlikleri ve kültürel beğenileri üzerinde bir etki yaratmakta, bu noktada onların istek ve yönelimlerini daha fazla şekillendirebilmektedir.

Televizyon programları, küresel dedikodu piyasalarına bürünmekte, her yaştan izleyiciye ünlü isimlerin özel yaşamlarına ilişkin gereksiz ayrıntılar sunmaktadır. Amerika'da popüler kültür ürünlerinin kültürel etkileri üzerine yapılmış araştırmalardan biri 12 yaşındaki Amerikalı çocukların yılda 20.000 reklam filmi izlediklerini ve 2 yaşındaki küçük çocuklarda dahi marka bağlılığının gelişmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Küresel ölçekte popüler hale gelmiş TV yapımlarının benzerleri patent hakkı satın alınarak yerli televizyon kanalları tarafından taklit edilmekte ve süreç aynı mantıkla yerel kültür birimlerinde de tekrarlanmaktadır. Ulus ötesi medya kuruluşları tarafından dünyaya yayılan değerler, yalnızca popüler kültürün egemenliğini güvence altına almamakta, aynı zamanda toplumsal gerçekliğin depolitizasyonuna ve toplumsal bağların zayıflamasına da neden olmaktadır. Bu duruma en çarpıcı örnek, son yirmi yıldır televizyon kanallarındaki haber yayınlarının ve eğitim programlarının niteliksiz ve bilgi verimi olmayan dedikodu ve eğlence şovlarına dönüşmeye başlamasıdır. [29]

"Tek bir imge pazarının yaratılması, "küresel" denilen kültür arayışının bir amacıdır. Büyük tecim bloklarının kurulmaya başlamasından sonra, iletişim grupları ve evrensel ya da bölgesel zincirler (pan-Amerikan, pan-Arap, pan-Asya, ya da pan-Avrupa) "evrensel kültürü" kovmaya girişirler. Ama pazarların benzerliği hareketine karşılık olarak üçüncü kuşak reklam ağlarına, yani "küresel" olarak nitelenen ağlara yardım eden iletişim etkinliklerinin bütünleşmesi tökezletir onları. Evrensel ortak paydaların araştırılmasının aksiyonlarından biri olan "tüketicilerin ortak kültürel yönelimi", kitle kültürünün yıllarca tüketicinin imgelemine yaptığı yatırımın ürünüdür. "Evrenselliğin doğal desteği" ABD kültür endüstrisi, son derece etkin olarak küreselliğin parametrelerini belirler gibidir."[30]

[29] Manfred B. Steger, **Küreselleşme,** Çev. Abdullah Ersoy, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2006, s.108-113.

[30] Matterald, **a.g.e.**, s.104-105.

Emre Kongar küreselleşmenin ikinci kolunun ise hayatın tek düze yaşanmasının ve aynılıkların tam tersi olduğunu vurgulamaktadır:

"Kültür ayağının ikinci kolu bunun tam zıddı; kaba ve sınırlı deyimiyle mikro-milliyetçilik ve mikro-dincilik. Mikro-milliyetçilik ve mikro-dincilik şu: Kendisinin farklı kültürel öğeler taşıdığını iddia eden her gruba, içinde yaşadığı büyük toplumun siyasal örgütlenmesinden ayrı bir siyasi özerklik verilmesi eğilimi. Yani 'Ben çoğunluğun diniyle aynı dindenim ama ayrı mezheptenim' diyene, 'Tamam o zaman, sen siyasetten de özerk olmalısın' gibi."[31]

11 Eylül teröristleri küreselleşmenin kültürel açıdan ortaya koyduğu eğilimlere göre, birine karşı çıkıp ötekini kullanarak, tavır belirlemektedirler. Taliban rejiminin ve Usame Bin Ladin'in liderliğini yaptığı El Kaide örgütünün küreselleşmeye karşı çıkması, kültürel açıdan bu tekdüzeleşmeye karşı çıkmaları, kültürel-ideolojik bakımdan kendi inançlarının farklılığını ve kendi mezheplerinin özelliklerini ve buna dayalı görüşlerini İslam dini adına öne sürüp kullanmaları biçiminde kendini göstermektedir.

"Şurası gerçek ki; eğer küreselleşme bir gücü temsil ediyorsa, 11 Eylül'ü gerçekleştirenler her kimse, ABD'nin şahsında bu güce olan bir itirazı, terörist bir eylem ile dile getirmişlerdir. Çünkü saldırı ABD elitlerine; ekonomik elite (İkiz Kulelere), askeri elite (Pentagon'a) ve siyasal elite (Beyaz Saray'a, ki bu gerçekleşememiştir) yönelmiştir. Bunlar ise ABD egemenliği başta olmak üzere, küreselleşme sürecinin yaratıcısı, sürdürücüsü ve yayıcısı durumunda olan kesim ve kurumlardır. O halde durum bunlarla tümüyle bağlantısız değildir. Yola çıkış tamamıyla bu hedefle sınırlı değilse bile, ortaya koyduğu sonuçlar bakımından böyle bir değerlendirmeyi haklı kılmaktadır."[32]

"…ekonomik, ticari ve finansman ilişkilerine dayanan küreselleşme olgusu daha az tartışmalıdır. Çünkü hangi farklı kültüre ait, hangi siyasi yapının üyesi veya dünyanın hangi stratejik alanında bulunursa bulunsunlar tüm insanlar küresel ekonomik sistemin içinde birbiriyle sürekli karşılıklı etkileşim halindedirler. Zira, tüm insanlık/dünya, ortak ekonomik ihtiyaçlar ve hedefler etrafında hareket etmektedir. Gerek üreticiler ve gerekse tüketiciler, ihtiyaç duydukları mal ve

[31] Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye,** s.27.

[32] Ahmet Özer, **11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme**, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 38.

hizmetleri alabilmek için, hiçbir "kültürel, siyasi veya askeri" farklılık tanımadan dünyanın tüm bölgelerinde faaliyette bulunabilmektedirler."[33]

1.3. Uluslararası İletişim Düzenindeki Dengesizlik

Dünyanın en ücra köşesinde yaşayan insanları dahi hem bulundukları bölgede yaşanan ekonomik ve kültürel değişimler, hem de devlet politikaları çerçevesinde etkisi altına alan küreselleşme olgusu, yemeden içmeye, giyimden her türlü tüketime kadar en ufak noktalara ulaşmaktadır. İletişim alanında hızı simgeleyen kitle iletişim araçları da bundan payını almaktadır.

"Küreselleşme, her bir aşamasında belli özellikleri olan uzun, tarihi bir süreçtir. Son zamanlarda komünikasyon, haberleşme ve enformatik alanlardaki bilimsel-teknik öne çıkmalar bu sürecin itici gücü olmuştur. Bu da finansman akışının küreselleşmesine ve uluslararası emek dağılımına daha esnek bir şekilde müdahale edilmesine imkan sağlamıştır."[34]

Dünya haberlerinin akışında çoğunlukla tek yönlü bir haber dolaşımının var olduğu görülmektedir. Dünya göstergeler üretiminin önemli bölümü Kuzey'de yoğunlaşmakta ya da onun normlarına ve tarzına göre onun denetlediği-belirlediği yerlerde üretilmektedir.

Herkes haber alma ve düşüncesini ifade etme özgürlüğüne sahiptir. Ancak uluslararası haber dolaşımında bir dengesizlik söz konusudur. Az gelişmiş ülkelerdeki haberler genelde gündeme alınmaz dolayısıyla diğer ülkeler tarafından bilinmezler. Ancak gelişmiş ülkelerin rutin haberleri bile dünyaya yayılmakta ve dünyanın ilgisini çekmektedir. Batı ülkelerinin yer aldığı haberler her zaman ön plandadır. Haber dolaşımı dengesizliği de bundan kaynaklanır. Oysaki Doğu-Batı ve gelişmiş-az gelişmiş ülkeler arasındaki haber akışı karşılıklı olmalıdır. Okuyucu ve

[33] Gözen, **a.g.e.**, s.84.

[34] Yevgeniy Primakov, **11 Eylül ve Irak'a Müdahale Sonrası Dünya**, Çev. Fatma Arıkan ve Serdar Arıkan, İstanbul, Doğan Ofset, 2004, s.146.

izleyicilere yani kitle iletişim araçlarını takip edenlere iletişimde daha çok söz hakkı verilmelidir.

Dünyada teknik açıdan enformasyon akışı, gelişmiş ülkelerden gelişmemiş ülkelere doğru yapılmaktadır. Kültürleri benzerlik taşıyan, aynı veya benzer dilleri konuşan, uzun tarihsel bağlarla birbirine bağlı olan ülkeler arasında enformasyon akışı fazla olmaktadır. Öte yandan bu benzerliklere sahip olmayan ülkeler arasında enformasyon akışı azdır. [35]

"Daha başka deyişle, bilgi alış verişi, enformasyonun dağılımı bakımından göze çarpan özellik, dünyanın çeşitli bölgeleri yönünden tek yönlü olarak bir akışın egemenliğidir. Tek yönlü akış gerek nicelik, gerekse de nitelik açısından hemen farkedilmektedir.

Teknik yönden gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere yönelen, nicelik ve nitelik açısından tek yönlü olarak gerçekleşen bu tür haberleşmeye dengesiz haberleşme adı verilmektedir. Gerçekten, dengesiz haberleşme kavram olarak hem gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki toplumsal değişme bakımından ekonomik dengesizliği vurgulamakta hem de haberleşme yönünden görülen dengesizliğin toplumsal değişme içindeki yerine işaret etmektedir. Bu tür bir haberleşme akımı içinde gerek içeriğin niteliği açısından gerekse nicelik bakımından uluslararası düzeyde devamlı olarak bilgi alış verişi gelişmiş ülkelerce yapılmaktadır."[36]

Az gelişmiş ülkeler diğer ülkelere göre teknik ve ekonomik açıdan da yetersizdir. Bu nedenle çok eleman çalıştıramaz ve yurt dışında bir haber olduğu zaman muhabirlerini gönderemezler. Haberini kendi elemanlarıyla yapamayan bir kurum her zaman ajanslara bağlı çalışır. Dolayısıyla az gelişmiş ülkeler de haberleri büyük ajanslardan alırlar.

"AP (Associated Press), UPI (United Press International), AFP (Agence France Press) ve Reuters gibi haber ajanslarının haber dolaşımı açısından tüm dünya üzerinde bir egemenlik kurdukları

[35] Leonard Sussman, **The March Through the World's Mass Media** Orbis, 20, 1977, s. 858, Aktaran: Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981, s.26.

[36] **A.e.,** s.26.

görülmektedir. AP ve UPI Amerikan, AFP Fransız ve Reuters ise İngiliz haber ajansları olup burada Batı'nın üstünlüğü bir kez daha göze çarpmaktadır. Ulusal haber ajansları ise uluslar arası ajanslarla bir takım sözleşmeler yaparak haber dolaşımına katkıda bulunurlar. Ulusal ajansların bir ölçüde çift yönlü haber akışını sağladığı söylenebilir ancak böyle bir akış için hala çok yeterli olanaklara sahip olduklarını söyleyebilmek zordur."[37]

Büyük haber ajanslarının varlığı, yerel ajansları tehdit etmekte ve haber dolaşımı üzerinde baskıları bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerden Türkiye de bu haber dengesizliğinden payını almaktadır. Az gelişmiş veya gelişmekte olan bir ülkede var olan önemli haberlerin herhangi biri, hiçbir zaman gelişmiş ülkelerin rutin haberlerinden dahi daha fazla irdelenmeyecek ve üzerinde tartışılmayacaktır.

"Dünyaya olup biteni aktarma işlevi, başta ABD olmak üzere, batılı ülkelerin tekelinde bulunmaktadır. Medya ürünlerinin üretimi ve dağıtımındaki bu dengesizlik, kültürel emperyalizm/medya emperyalizmi teziyle ilk kez 1970'lerde gündeme gelmişti. 1970'de, UNESCO'nun gündeme getirdiği sorunla ilgili olarak, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere olan tek yönlü haber akışı eleştirilmiş ve 'özgür ve dengeli haber akışının sağlanması' ifade edilmişti. 1977'de oluşturulan McBride Komisyonu'nun hazırladığı raporda, haber alışverişinde daha fazla karşılıklılık, iletişimin akışında daha az bağımlılık, kitle iletişim araçlarının ezilmiş halkların özgürlüklerinin ve bağımsızlıklarının korunmasında daha sorumlu olması gereği belirtilmiştir."[38]

UNESCO tarafından hazırlanan MacBride Raporu'nda, haber dolaşımındaki dengesizliğin, mevcut altyapıların ve uluslararası iletişimde yer alan değişik aktörlerin oynadıkları rolün bir doğal sonucu olduğu yazar. Raporda dengesizliğin, her şeyden önce sanayileşmiş ülkelerden gelişme yolundaki ülkelere ve bunlardan sanayileşmişlere yönelik haberlerde görüldüğü belirtilmektedir. Büyük ajansların, haberlerin ancak yüzde 10 ile yüzde 30'unu gelişmekte olan dünyaya ayırdığı söylendiği rapor ilgi çekicidir.

---

[37] Büyükbaykal, **a.g.e.**, s. 33.

[38] İdris Adil, **Haberde Dışa Bağımlılık**, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1991, s.18, Aktaran: Dilara N. Koçer, "11 Eylül ve Amerikan Popüler Kültürüne Yansıması: Bilgisayar Oyunları Örneği", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2009, (Çevrimiçi), http://eskiweb.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/2004.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Yani bu dengesizlik ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ekonomik açıdan yetersiz, gerekli donanıma sahip olmayan az gelişmiş ülkeler dengesizliğe neden olur. Haber akışının sağlanamadığı bu ülkeler ajanslardan yararlanır. Uluslararası haber ajansları gerekli teknik donanıma ve muhabirlere sahip oldukları için iyi hizmet verirler ve dünyanın her köşesine haberler anında ulaşır.

"Dolayısıyla uluslararası haberleşmede (tek yönlü dolaşımda) güçlü olanın sözü geçmektedir. Ekonomik güçleri sayesinde iletişim teknolojilerini geliştiren toplumlar, haberlerin toplanması ve dağıtılması konularında büyük bir avantaja sahiptirler. Mac Bride Raporu'nda bu durum şu şekilde belirtilmektedir: Enformasyon dolaşımındaki dengesizlikler, mesaj ve düşüncelerin tek yanlı akışı tüm ülkelerin ortak bir sorunudur. Gelişmekte olan ülkelerde de iletişim alanında çalışanlar, politikacılar ve ilgili diğer kesimler bu sorunlara eğilmektedirler. Sorunun köklerinin bir kısmı kuzeyde olduğu gibi bir kısmı da Güney'dedir. Dolayısıyla çözümleri her iki bölgede de aranmalıdır."[39]

"Uluslararası enformasyon akışı üzerine yapılan araştırma ve yorumlar literatürde son kırk yıl itibariyle yoğun bir birikim oluşturmuştur. Uluslararası enformasyon akışlarını gündeme getiren belli başlı unsurları Mowlana şöyle sıralamaktadır:

1. Modern enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve bunların kullanım yoluyla enformasyonun ve iletişimin doğası, hacmi ve içeriği üzerindeki etkisi.
2. Enformasyon akışlarının önemi, var olan eşitsizlikler ve bunların insanların bireysel ve özel hayatlarına olduğu kadar, ulusal ve uluslararası karar alma süreçlerine olan etkileri konusunda ulus-devletlerin, kurumların, grupların ve bireylerin artan farkındalığı.
3. Özellikle ticaret, pazarlama, eğitim ve kültür gibi alanlarla bağlantılı olarak ve siyasal, toplumsal ve ekonomik çeşitlenme eşliğinde giderek artan sayıda uluslararası ve uluslarötesi aktörün uluslararası enformasyon akışının neredeyse tüm yönlerinde yer alması.
4. İletişim araştırması araçlarının gelişmesi ve data birikimi, sınıflandırması, kazanımı ve paylaşımı konusundaki gelişmiş yöntemlerle birleşen karşılaştırmalı kültürlerarası çalışmaların, kamuoyu ve imaj araştırmalarının konuya yönelik ilgisinin artması.
5. Ve daha spesifik olarak, 1970'lerin yeni Uluslararası Ekonomik Düzen ve Yeni Uluslararası iletişim Düzeni çerçevesinde geliştirilen ve dile getirilen tartışma; özellikle enformasyon akışları ve

[39] Büyükbaykal, **a.g.e.**, s. 35.

iletişim politikaları üzerindeki UNESCO bildirgeleri ve etkinlikleri ile dünya kaynaklarının ekonomik ve iletişimsel yönleri arasındaki ilişkiyi ele alan ardışık tartışmalar ."[40]

Demokratik ve adil bir iletişim olabilmesi için çift yönlü haber akışı olmalıdır. Ancak bu akış sağlanamamaktadır, belki de sağlanmamaktadır.

"Her ulus/toplum yurtdışı haberleri kendi olanakları ile almak, özellikle de yurtdışına kendi ile ilgili haberleri yine kendi olanakları ile vermek isterler. Ancak teknolojik yetersizlikler (haber ve bilgi toplama, işleme ve yaymada kullanılarak teknolojik alt yapı, araç, gereç yokluğu ve yetersizliği), ekonomik olumsuzluklar (sermaye yetersizliği, uluslararası haber ajanslarından yararlanmanın yatırım yapılmasından daha ekonomik olması gibi), dikey ve tek yönlü haber ve bilgi dolaşımı (haber ve bilgilerin gelişmişten az gelişmişe, kuzeyden güneye), haber ve bilgi vermede önyargı ve sterotypelar, az gelişmişler ile ilgili verilen haberlerde süreklilik olmaması, seçeneksizlik ve az gelişmişlerde yetişmiş habercilerin olmaması gibi nedenlerden ötürü bu olanaklı değildir."[41]

1.4. Kültürel Emperyalizm

Enformasyon dağılımının dengesiz bir şekilde gerçekleştiği dünyada, haber akışı ağırlıklı olarak ABD ve batılı ülkeler tarafından yapılmaktadır. Tutarsız gerçekleşen bu akış çerçevesinde de, kültürel emperyalizm tezi ilk kez 1970'li yıllarda UNESCO tarafından gündeme getirilmiştir. Gelişmiş ülkelerden, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere yapılan ve tek yönlü olarak nitelendirilen haber akışı eleştirilmiştir. Bu doğrultuda dengeli bir haber akışının varlığı savunulmuştur.

"Uluslararası enformasyon akışı literatürde kültürel emperyalizm/küreselleşme karşıtlığı ekseninde tanımlanmaktadır. Kültürel emperyalizm kavramına dayalı olarak geliştirilen açıklamaların, yoğun olarak barındırdığı ekonomik vurgu nedeniyle, küresel dünyada oluşan kültürel dönüşümlerin spesifik yönlerini açıklamakta yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir. Bu bağlamda dile getirilen

---

[40] Hamid Mowlana, **Global Information and World Communication**, New York, Longman, 1986, s.1-2, Aktaran: Semra Akdemir, "Uluslararası Enformasyon Akışı: Kavramsal Bir Çözümleme", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi**, 2008, Sayı 9, s.105, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

[41] Hıfzı Topuz, **Uluslararası İletişim**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1984, s.18-22, Aktaran: A. Yalçın Kaya, "Uluslararası İletişimde Bir Sorun Olarak Haber Ve Çözüm Önerileri"**,** **Selçuk Üniversitesi İletişim Fak. Dergisi**, 2006, Cilt 4, Sayı 2, s.58, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

görüşlere göre, "Yeni Uluslararası İletişim Düzeni"ne ilişkin UNESCO tartışmalarında vurgu yaygın iletişim akışlarına verilirken, dünyanın farklı bölgelerinden gelen seslerin gerçekte farklı türden haber ve ileti türleri içinde nasıl nitelendirildiği ve yapılandırıldığına ilişkin pek az şey söylenmektedir. Medya ve kültürel emperyalizme ilişkin kavramsal perspektifler de benzer temsili yetersizlikler barındırmaktadır. Sözkonusu perspektifler enformasyona ilişkin iletişimsel yapılar ve bu yapıların kamusal söylemin kolaylaştırılması ya da engellenmesine yönelik etkileri üzerinde durmamaktadır. İçerik ise ancak belgelendirilen ürün akışları ya da haber söyleminin ideolojik doğasına ilişkin genel eleştiriler çerçevesinde ele alınmaktadır."[42]

1945 yılından sonra ortaya çıkan Yeni Uluslararası İletişim Düzeni arayışları, dünya haber ajanslarının haberleri tekel altına alması, batının kendi değerleri ve yaşam tarzını tek yönlü haber akışıyla gelişmekte olan ülkelere empoze etmesi ve geleneksel kültürlerin tehdit altında kalması, kültürel emperyalizmi doğuran etkenlerden bazılarıdır.

Gelişmekte olan ülkeler maddi ihtiyaçları doğrultusunda basını finanse edemezler. Oysaki basının finanse edilmesi önemlidir ve medya da ulusal kalkınma hedefini desteklemek yönünde işlev görmelidir. Gelişmekte olan ülkeler ulusallığı koruma sürecinde sadece kendi medyalarını denetlemekle kalmamalı, ülkeye giren ve çıkan enformasyon üzerinde de bilgi sahibi olmalıdır. Bunun hayata geçmesi için de kendine özgü bir iletişim hakkı anlayışını gerçekleştirmesi gerekir. Batı medyası da destek olmak amacıyla gelişmekte olan ülkelere daha çok vakit ve yer ayırmalıdır. Bir ülkeye iletilen enformasyon akışı o ülkenin kültürel ve ahlaki değerleriyle çatışma içinde olmamalıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki enformasyon akışının içerik hacim ve yoğunluğu "özgür ve eşitlikçi" olmalıdır.[43]

---

[42] Simon Cottle ve Mugdha Rai, "Global 24/7 news providers", **Global Media and Communication**, 2008,Cilt 4, Sayı 2, s.157-181, Aktaran: Semra Akdemir, "Uluslararası Enformasyon Akışı: Kavramsal Bir Çözümleme", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi**, 2008, Sayı 9, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

[43] William A. Hachten, **The World News Prism: Changing Media and Clashing Idologies**. Ames: Iowa State University Press, 1987, s. 133-134, Aktaran: Semra Akdemir, "Uluslararası Enformasyon Akışı: Kavramsal Bir Çözümleme", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi**, 2008, Sayı 9, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Genel olarak dünyaya egemen olan medya şirketleri ağırlıklı olarak Amerikan sermayeli uluslararası şirketlerdir. Herbert Schiller'e göre medya/kültürel emperyalizm, gelişmekte olan toplumlar açısından, medyanın gelişmiş toplumlardaki, özellikle ABD'deki ticari işlevinin bir uzantısıdır.

Eleştirel medya çalışmalarının ABD'deki en önemli temsilcilerinden Herbert Schiller iletişimin Amerikan emperyalizminin yayılmasına ne şekilde hizmet ettiğini ortaya koymuştur.

"Schiller'in tezine göre, ABD'nin televizyon alanında ihraç ettiği programlar dünyayı kontrol altına almak isteyen Amerikan askeri-endüstriyel kompleksinin çıkarına hizmet eder. H. Schiller'e göre, iletişim ve medya alanındaki kültür emperyalizmi emperyalist sistemin önemli bir parçasıdır… Schiller'e göre ulus-aşırı veya çok uluslu şirketler şeklinde örgütlenen Amerikan sermayeli küresel şirketler bütün dünyanın insanlarını kontrol edip denetlemek ve kapitalizmin ekonomik ve ideolojik çıkarlarına uygun tüketici ve seçmenler yaratmak için hegemonik mesajlar üretmekte ve bu insanların düşüncelerini yönetmektedir."[44]

Schiller'in yaklaşımından medyanın ekonomik işlevlerinin yanı sıra ideolojik işlevleri olduğu anlaşılmaktadır. Medya bir bakıma toplumu manipüle ederek, insanların zihinlerini yönlendirmektedir.

Kültürel emperyalizm bağlamında büyük öneme sahip olan medya, bu konuda etkin bir rol oynar. Bu rol, küreselleşmeyle birlikte etkinliğini daha da artırmıştır. Merkezi kültürlerin zamanla artan hegemonyası, Batılı değerlerin, tüketim kültürünün ve yaşam tarzlarının öteki kültürlere yavaş yavaş geçerek zamanla yaygınlaşmasını sağlar ve bu da kültürel emperyalizm olarak değerlendirilir.

"Kitle iletişim araçlarının teknik açıdan, nüfuz edebilme, Batı'daki kamusal ve özel hayatı kapsama bakımından sürekli olarak ve hızla büyüdüğü gayet açıktır. Bunun böyle olduğu ölçüde de medyayı çağdaş Batı kapitalizminin merkezi referans noktası olarak görmek gayet çekicidir. Bu

[44] Levent Yaylagül, **Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımları**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2. Baskı, 2008, s.140-141.

durumda, kültürel emperyalizmin medya konusuna iki yönden eğildiğini görmek mümkün olabilir: ya tek bir kültürün diğer bir kültür üzerindeki medya hakimiyeti (metinler, pratikler), ya da "kitle iletişim araçlarının dolayımlandırdığı kültürün" küresel ölçüde yaygınlaşması. Bu iki yorumun birbirinden oldukça farklı anlam boyutları vardır; ikincisi, birincisinden çok daha geniş olmak üzere. Fakat her iki görüşte de medya, modern kültürün esasını oluşturmaktadır."[45]

"Kültürel emperyalizm kavramında, kültür, hayatın siyasi ve ekonomik alanlarından farklı olarak kullanılmaktadır; siyasi ve ekonomik alanlar "emperyalizmi" daha geniş anlamda ilgilendirir."[46]

Tomlinson'a göre kültürel emperyalizm, özerkliğini savunduğu kültürleri Batı terimleriyle temsil eden eleştirel bir söylemdir. Yine Tomlinson, kültür ve emperyalizm kelimelerinin tanımlanırken zorluk yaşandığını savunur ve her iki sözcüğün de vurguladığı olguların karmaşık yapıya sahip olduğunu düşünür. Siyasi ve ekonomik baskının ise kültür emperyalizmini nitelemediğini, aksine benzer alışkanlıkların ve tutumların yaygınlaşması kavramının kültür emperyalizmini açıkladığını söyler: "Çünkü savunulan odur ki, çağdaş dünyada sadece ekonomik ve siyasi alanlarda değil, toplulukların hayatlarına anlam verdikleri uygulamalar alanında da bir tahakküm biçimi mevcuttur."[47]

Bu çerçevede değerlendirildiğinde Tomlinson'a göre kültürel emperyalizm, tahakküm yani baskı anlayışını içerdiği için şüpheyle karşılanması gereken, diğer bir değişle çağdaşlığını yitirmiş bir kavramdır.

Dünya çapında, kültürel emperyalizm tezlerini somutlayıcı bazı çalışmalar da yapılmıştır. Bunlardan birisi Ariel Dorfman ve Armand Mattelart'ın bir incelemesidir. How to Read Donald Duck: Imperialist Ideology in The Disney

---

[45] John Tomlinson, **Kültürel Emperyalizm, Eleştirel Bir Giriş**, Çev. Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999, s.44.

[46] **A.e.,** s.18.

[47] **A.e.,** s.20.

Comic (Vak Vak Amca Nasıl Okunmalı: Disney Çizgi Romanlarında Emperyalist İdeoloji) adındaki çalışma, Walt Disney dünyasının masum ve dürüst görünüşü arkasında yatan değerlerin emperyalist karakterini ortaya koyar.

"Disney'in çizgi romanları, Amerikan emperyalizminin güçlü bir ideolojik aracıdır, çünkü bunlar çocukların tüketimi için zararsız birer eğlence olarak sunulmuşlardır. Dorfman'la Mattelart'ın bize önerdiği şey, Disney'in 'muhalif bir biçimde okunmasıdır,' böylece hikayelerin temelini oluşturan hatta belki de Batı kapitalizminin toplumsal ilişkilerini normalleştirip içselleştiren ideolojik varsayımları açığa çıkarmak amacıyla bu masumiyet kabuğunun içine nüfuz edilir."[48]

Bu çalışma, yapılan çizgi filmlerin Amerika'nın üstünlüğünün doğal ve bunun herkesin yararına olduğunun altını çizdiğini kanıtlar.

Tomlinson'a göre ise bu çizgi romanlar Amerikan kültür değerlerini yansıtır: "Disney'in 1940'lardan beri Üçüncü Dünya'da yaygınca satılan çizgi romanlarını kesinlikle Amerikan kapitalist kültür değerlerinin potansiyel "taşıyıcısı" olarak görebiliriz."[49]

11 Eylül tarihinde yaşanan terör olayları da bilinen bir iddianın pekişmesini sağlamıştır. Müslüman ve özellikle de Arap kesim tarafından yapılan saldırılar, 11 Eylül günü yaşanan acı gelişmeler neticesinde "kötü" olarak nitelenen bu kesimin, daha da düşman ilan edilmesine ortam hazırlamıştır. Edward Said, "Şarkiyatçılık" adlı kitabında dünyanın Araplara bakış açısını şöyle ele almıştır:

"Sinema ve televizyonda ise, ya şehvet düşkünüdür Arap ya da kana susamış bir namussuz. Cinselliğe aşırı düşkün bir ahlaksız, hakkını teslim etmek gerekirse zekice, alengirli dümenler çevirmeye muktedirdir, ama temelde sadist, kalleş, süfli biri olarak çıkar ortaya. Köle taciri… deveci… sarraf… yanardöner bir alçak: Sinemadaki Arap rolleridir bunlar. Arap lider (çapulcuların, korsanların, "yerli" asilerin lideri), tutsak alınmış Batılı kahraman ile sarışın kızı (ikisi de iliklerine kadar sağlıklıdır) hırıltılı sesiyle tehdit ederken görülür sık sık… Haber filmlerinde, haber

[48] **A.e.,** s.69.

[49] **A.e.,** s.69-70.

fotoğraflarında Arap, kalabalıklar halinde gösterilir hep. Hiçbir bireysellik, hiçbir kişisel özellik ya da deneyim yoktur bunlarda. Resimlerin büyük kısmı kitlesel öfkeyi, sefaleti ya da akıldışı (dolayısıyla umutsuzca ayrıksı) jestleri gösterir. Tüm bu imgelerin ardında saklı olan şey, cihat tehdididir." [50]

Bu çerçevede Araplar, ahlaki değerlerden yoksun bir halk olarak değerlendirilir ve Batılılar için rahatsız edici bir unsur olarak nitelendirilir. Böylece Araplar dünya kamuoyuna da olumsuz nitelikleri doğrultusunda kitle iletişim araçlarından aktarılmaktadır. Bu noktada amaçlanan, Arapların dünya barışı için tehdit unsuru olduklarının ortaya konmasıdır.

[50] Edward Said, **Şarkiyatçılık, Batının Şark Anlayışları**, Metis Yayınları, İstanbul, 1999, s.300.

2. KÜRESEL TERÖR

11 Eylül terörüyle birlikte gün yüzüne çıkan küresel terör bu bölümde ayrıntılarıyla işlenip nedenleri açıklanacaktır. Ayrıca küresel terörün dünyada olduğu gibi Türkiye üzerinde de oluşan etkileri tartışılıp ekonomik, siyasal ve stratejik etkileri üzerinde durulacaktır.

2.1. Küresel Terör Nedir?

Noam Chomsky'nin MIT'de (Massachusets Teknoloji Enstitüsü) Teknoloji ve Kültür Forumu'nda alınan ses kaydından çözülen terörizme yönelik açıklaması şöyledir:

"ABD ordusunun bir elkitabından alınan kısa bir tanım oldukça yeterli: Şiddet ya da şiddet tehdidinin, yıldırma, cebir ya da korku salmak suretiyle politik veya dini ideolojik hedeflere ulaşmak için hesaplı bir şekilde kullanılması: Terörizm budur. Yeterli bir tanım. Bu tanımı kabul edebileceğimizi düşünüyorum. Fakat mesele şu ki, bu kabul edilemez, çünkü eğer kabul ederseniz tüm yanlış sonuçlar birbiri peşi sıra gelir."[1]

"İnsanlığın, bazı çevre ve sağlık problemleri gibi sorunlar etrafında küresel hassasiyet sahibi oldukları bir başka olgudur. Örneğin, AİDS gibi hastalıklar, uyuşturucu kullanımı, çevre kirlenmeleri, medya araçlarının sansasyonel yayınları, tüm insanlık açısından ciddi sorunlar olup, uluslaraşırı nitelik göstermektedir. Ve nihayet, 11 Eylül'de ABD'ye yapılan terör saldırıları sonrasında sıkça kullanılan "küresel terör" kavramı da aslında bu tür bir sosyal problemin yansımasıdır. Küresel terör, küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı olumsuz bir semptomun göstergesi olarak kabul edilebilir."[2]

11 Eylül 2001 sonrasında, ABD dış politikası, özellikle Ortadoğu'da, giderek bölge ülkelerine yönelik daha müdahaleci ve baskıya dayalı bir politikaya dönüşmüş ve mevcut yönetimlerin rejimlerini değiştirmeye ağırlık vermiştir. Körfez Savaşı sırasında ABD güçlerine tam destek veren Arap ülkeleri, artık yaşanan son gelişmeler sonrası ABD dış politikasına temkinli yaklaşmaktadır.

---

[1] Noam Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası Dünya Nereye Gidiyor**, Türkçesi: Taylan Doğan- Nuri Ersoy-Mehmet Kara-Ali Kerem, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2002, s.49.

[2] Gözen, **a.g.e.**, s.79.

"Terörizm, değişik aktörlerin çeşitli amaçlar için kullandığı bir 'tekniktir.' Teröristler, bu yöntem sayesinde sıradan insanların veya siyasi karar alıcıların politik, etnik, ideolojik ve dini kanaatlerini ya da kararlarını değiştirmesini bekler. Terörizm yaygın olarak birey, örgütler ya da devletler ile bunların değişik şekilde işbirliği oluşturduğu yapıların kullandığı yöntemdir. Kullanılan teknik hukuk dışı ve gayri ahlaki olunca teröristler gizlilik içinde hareket edebilecekleri güvenlikli kovuklar ararlar." [3]

11 Eylül terör olayına tepki gösterenler arasında Jean Baudrillard'da vardı. Francis Fukuyama bu konuya şöyle değiniyor;

"11 Eylül olayının hemen akabinde Fransız sosyoloğu Jean Baudrillard Le Monde'da uzun bir makale yazdı ve makalesinde şu görüşleri ileri sürdü: 'Sonuç itibariyle bu işi yapanlar, onlardır (yani, teröristler-Fukuyama); ancak bu işi[n gerçekleştirilmesini-YK] isteyenler biziz [Batılılar-YK]... Terörizm [elbette ki] gayr-i ahlakidir ama yine gayr-i ahlaki olan küreselleşmeye gösterilen tepkidir.' Baudrillard'ın 11 Eylül olayına bakışı, özelde bir Fransız'ın bakışı, genelde ise ahlaki bakımdan birbirine denk funtamentalizmler olan, ABD ile radikal islamcılar arasındaki mücadelenin arasında sıkışıp kalan bir uygarlık adası olarak Avrupa'nın bakışıdır."[4]

Fukuyama makalesinde Baudrillard'ın tüm Fransızlar adına konuşmadığı ve Le Monde'da yayımlanan başka bir yazı ile kınandığını belirtmiştir.

Jean Baudrillard'ın görüşü pek çok kişinin söyleyemediklerine tercüman olmuştur. Amerika'ya, yapılan bu kötü saldırı sonucunda, herkes büyük destek vermiş ve terörizme açtığı savaşta onun yanında yer almıştır. Ancak daha sonra ABD'nin yalnızca Afganistan değil, tüm bölgede askeri hakimiyetini artırması Amerikanizm karşıtı açıklamaları beraberinde getirmiştir.

Başkan George W. Bush'un Ocak ayının sonlarında yaptığı 'şer ekseni' konuşmasından sonra Amerika ve Avrupa arasında ki anlaşmazlıklar daha çok

[3] Nihat Ali Özcan, "Küresel terörle mücadelede insanlık kaybediyor", **Zaman Gazetesi**, 06.01.2004, Aktaran: Ramazan Gözen, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.164.

[4] Francis Fukuyama, "11 Eylül'den Sonra Tarih Yeniden Mi Başladı?", Çev: Yusuf Kaplan, **Umran Dergisi**, Ekim 2002, s.11.

Amerikan unilateralizmi (tek başına küresel hakimiyet kurma isteği) ile uluslararası hukuk meseleleri etrafında yoğunlaşmıştır.

"Avrupalıların gözünde ABD'nin en ciddi unilateralizm eylemi, Bush yönetiminin gerekirse tek başına Irak'ı işgal etme girişimi de dahil, Irak'ta rejim değişikliğini öngören açıkça ilan edilmiş [Irak'a savaş operasyonu gerçekleştirme] niyetiyle ilgilidir. Gerçekten de 'şer ekseni' konuşması, Amerikan dış politikasında caydırıcılıktan terörizmle aktif olarak savaş politikasına geçişi haber veren önemli bir değişikliğin işareti olmuştur. Bush doktrini olarak adlandırılan bu doktrin, Bush'un Haziran ayında WestPoint'te yaptığı konuşmada daha ileri boyutlara taşınmıştır. Bush, bu konuşmasında 'terörizmle savaş sadece savunma savaşı ile sınırlı kalmayacaktır. Düşmanla savaşmak, planlarını tahrip etmek, ortaya çıkmadan önce en kötü tehlikelerle mücadele etmek zorundayız. Şu an içine girmekte olduğumuz [yeni] dünyada, güvenliği koruyabilmenin tek yolu, eyleme [savaşa] başvurmaktan geçiyor' demişti"[5]

Robert Kagan, Avrupa ve Amerikalılar arasındaki uluslararası hukuk konusundaki görüş ayrılıklarını farklı bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Avrupalılar, ABD'den daha güçsüz oldukları için uluslararası hukuka ve normlara uyulması gerektiği görüşünü savunmayı tercih ederlerken, ABD askeri gücün yanı sıra ekonomik, teknolojik ve kültürel güç açısından da dünyanın herhangi bir ülkesinden de, bir ülkeler grubundan da (AB vs.) güçlü olduğu için unilateralizmi tercih etmektedir.

Aslında Amerika'nın ordusuna para harcadığı kadar Avrupa da savunmasına para ayırabilecek güce sahiptir. Ancak bunu tercih etmemektedir. "Avrupa ortaklaşa olarak savunmaya sadece 130 milyon ABD doları harcarken -ki bu miktar gittikçe azalıyor-, ABD savunmaya 300 milyar dolar harcıyor; ABD'nin savunmaya yaptığı harcama dramatik bir şekilde artış göstermektedir ve gösterecektir."[6]

Fukuyama her şeye rağmen ABD'ye meydan okuyacak büyük güçlerin olmadığını savunmuştur. Çin'in belki bir gün böyle bir ülke konumuna gelebileceğini

[5] **A.e**, s.13.

[6] **A.e**, s.18.

vurgularken kitle imha silahlarıyla donanmış terörist bir örgütün (El- Kaide) küçük bir tarihsel oyuncu olsa da potansiyel olarak kullanabileceği teknolojik kapasitenin dünya ölçeğinde ciddiye alınması gereken teknolojik bir kapasite olduğunu belirtmiştir.

MIT'de (Massachusets Teknoloji Enstitüsü) Teknoloji ve Kültür Forumu'nda konuyla ilgili görüşlerini paylaşan ve neden ABD'ye yönelindiği sorusuna yanıt arayan Noam Chomsky'nin konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

"Şimdi neden ABD'ye yöneldiler? Bu, ABD'nin Suudi Arabistan'ı istilası dedikleri şeyle ilgili. 1990'da ABD Suudi Arabistan'da kalıcı askeri üsler kurdu. Onların bakış açısıyla bu, Afganistan'ın Ruslar tarafından işgali ile karşılaştırılabilecek bir durum. Tek fark Suudi Arabistan'ın daha önemli olması. İslam'ın en kutsal yerleri burada. Ve faaliyetleri ABD'ye karşı o zaman yöneldi. Hatırlarsanız 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi'ni havaya uçurmaya çalıştılar. Bir parça başardılar da ama tam değil, ve bu işin sadece bir kısmıydı. Planları BM binasını, Holland ve Lincoln tünellerini ve FBI (Federal Soruşturma Bürosu) binasını havaya uçurmaktı. Sanırım listede başka yerler de vardı. Yolun bir kısmını kat etmişlerdi ama tamamını değil. Bu olay nedeniyle içeri atılanlardan birisi, Göçmen Servisi'nin itirazlarına karşın nihayette ABD'ye getirilen Mısırlı bir din adamıydı, CIA sağ olsun dostunun yardımına yetişmişti. Birkaç yıl sonra Dünya Ticaret Merkezini havaya uçuruyordu. Ve bu böylece devam etti. Tüm listeyi anlatacak değilim ama eğer anlamak istiyorsanız, tutarlıdır. Tutarlı bir resim. Sözlerle anlatıldı. 20 yıldır pratikte kendini gösteriyor. Ciddiye almamak için hiçbir neden yok. Bu ilk kategori, muhtemel failler."[7]

Küreselleşmenin sonuçlarından biri olan küresel terör, bu gelişmeler çerçevesinde ortaya çıkmış, 11 Eylül terör olayları ile birlikte daha da pekişmiştir. Ulus-devletlere karşı özerklik eğilimi olan alt kültür gruplarının terörist saldırıları, yaygınlaşan ve bireysel olarak kullanılabilen teknolojik silahlar, canlı bombalar ya da silaha dönüşen uçaklar terörizmin daha da yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Kendilerini böyle saldırılara karşı korumak isteyen ulus-devletler, karşılığında aynı terörist yöntemler kullanınca terörizm bir anlamda küreselleşmektedir. Hem bireysel

[7] Chomsky, **a.g.e.**, s.54.

terör hem de devlet terörü birbirini destekleyen sarmal halinde tırmanmakta ve böylece yeni dünya düzeninde terör küreselleşmektedir.

11 Eylül terörünün ayırt edici nitelikte özellikleri vardır. 11 Eylül terörü küreselleşmeye yani soğuk savaşa bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan saldırı simgesel özelliklere sahiptir. Pentagon, Amerika'nın askeri gücünü, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri ise uluslararası sermayenin ekonomik egemenliğini simgeleyen hedeflerdi. Bu tam anlamıyla küreselleşme karşıtı bir eylem olmuştur.

"Sonuçta ABD, küreselleşmeci güçlerin başını çeken bir ülke, bir sembol haline gelmiştir. Bu ayını zamanda zengin- yoksul ayrımından ve kuzey-güney tartışmasından sonra küresel güçler ve küresel olmayan güçler ayrımını gündeme taşımış, antiküreselcilik şiddet dahil her yola başvurma noktasına gelmiştir. Dolayısıyla New York'taki İkiz Kulelere yapılan saldırı, aynı zamanda küreselleşmeye yapılmış bir saldırı şeklinde yorumlanabilir."[8]

11 Eylül terörünün genel niteliklerine bakılacak olursa, öncelikle bu saldırı ABD'nin kendi topraklarındaki ilk yabancı saldırı olmuştur. Bunun yanı sıra uçakların ikiz kulelere vurması Amerikalıların gökdelen geleneğine bir darbe indirmiştir. Bundan sonra Amerika'daki kentsel gelişme 11 Eylül terörü çerçevesinde oluşacaktır. İnsanların canlı bomba oluşlarının yanı sıra her türlü ulaşım aracının da terör saldırısında kullanılabileceği anlaşılmıştır.

"Pearl Harbor'dan beri hiçbir düşman Amerikalıları Amerikan toprağında öldürememişti,ve o da çok uzakta bulunan Hawaii'deydi. Washington'a ise, İngilizler 1812'de Beyaz Saray'ı yaktığından bu yana kimse saldıramadı. Bu durum Amerikan dış politikasında bir çeşit istisnacılık [exceptionalism] için zemin sağladı: ABD toprağı her zaman güvenliydi; ABD, tipik olarak yabancı ülkelere müdahalenin yararlarını ve zararlarını düşünürdü, ama ABD'yi işgal eden yabancı ülkelerle karşılaşmak zorunda olmalarını, asla. ABD müdahalelerinin sonucunda müttefiklerine ya da ABD çıkarlarında zarar gelmişti, ama vatandaşlara asla. Körfez Savaşı, bu açıdan tamamıyla antiseptikti ve

[8] Özer, **a.g.e.**, s. 57.

ABD'nin Amerikalıların hayatlarına mal olmadan hadiseleri biçimlendirebileceği gibi gerçek dışı yanılsamalara yol açtı. Bu şimdi değişti."[9]

AFSC (American Friends Service Committee) Konferansı'nda, ikiz kulelere yapılan saldırıların tarihsel bir olay olduğu anlayışının toplumda egemen oluşundan yakınan Chomsky, şöyle konuşmuştur:

"11 Eylül zalimliği tarihsel bir olay olarak değerlendirildi. Bu doğru, ama boyutları nedeniyle değil. Sivil kayıpların sayısı bakımından, bu suç savaş dışı şiddetin tarihinde sıra dışı bir olay değil. Sadece bir örnek, bağlamı bakımından yalnızca bir dipnot olacak kadar küçük bir örnek verelim. 11 Eylül suçlarını kınayan Panamalı bir gazeteci, "uğursuz zamanlar"ın Panamalılara pek de yabancı olmadığı gözleminde bulunuyor ve "Haklı Dava Operasyonu" esnasında Barrio Chorillo'nun ABD tarafından bombalandığını ve belki de binlerce insanın öldüğünü hatırlatıyor. Suçu biz işlediğimizde ölü sayısı ciddiyetle hesaplanmıyor. 11 Eylül zalimliği gerçekten tarihsel bir olaydır, ama hedefinden ötürü. ABD açısından, İngilizlerin 1814'te Washington'u yakmasından bu yana ulusal topraklar ilk defa saldırıya uğradı ve hatta ilk defa tehdit edildi."[10]

Ancak Chomsky bir yandan da, Porto Alegre'deki Dünya Sosyal Forumu'ndan (DSF) bir önceki hafta yapılmış çeşitli e-mail, radyo ve dergi söyleşilerinde şu görüşlerini gazetecilerle paylaşmıştır:

"11 Eylül tarihsel bir olaydı. Yüzlerce yıldır, Avrupa ve uzantıları dünyanın büyük bir kısmında geniş ölçekli terör ve zalimlikler uyguluyorlardı. İlk defa, korkunç zalimlikleri failleri değil hedefi oldular. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde, gösterilen tepki, tabii öncelikle ABD ve küçük ortağı İngiltere'nin tepkisi son derece şiddetli oldu; her ikisi de terörün daha güçsüz biçimleriyle nasıl başa çıkılması gerektiği hususunda son derece tecrübeliler."[11]

"11 Eylül 2001 sabahı, kaçırılmış yolcu uçaklarıyla New York'ta İkiz Kulelere ve Washington'da Pentagon'a yapılan saldırılar, aslında oldukça manidardı. İkiz Kuleler, New York'un

[9] Francis Fukuyama, "Amerikan İslamcılığının Sonu", **Financial Times**, 15 Eylül 2001, **ABD, Terör ve İslam "11 Eylül Üzerine",** Der: Ahmet Demirhan, Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s.73.

[10] Chomsky, **a.g.e.**, s.126.

[11] **A.e**, s.176.

finans bölgesinin, dolayısıyla Amerikan ekonomisinin kalbi, küresel kapitalizmin sembolüydü. Pentagon ise Amerikan askeri gücünün merkeziydi. Bu eylemleri Anglo-Sakson medeniyetine açılmış bir savaş olarak tanımlayan ABD, "terörizmi küresel bir güç statüsüne dönüştürerek, dünyanın sürekli bir savaş ortamında tutulmasını kurumsallaştırma ve meşrulaştırma çabası ve gayreti" içerisine girdi.[12]

Dünyayı "dost" ve "düşman" olarak 2'ye ayıran ABD, düşman tarafında gördüğü ülkeleri ne zaman isterse cezalandırabileceği, hatta ortadan kaldırabileceğini dünyaya göstermiştir. Böylece, teröre karşı dünya genelinde mücadele gerekçesiyle, Amerikan askerleri ve -müttefik kuvvetler- önce 2001'de Afganistan'a, sonra da 2003'te, Irak'a yerleşmişlerdir.

Svetlana Vukovıc ile Svetlana Lukic'in 19 Eylül 2001 tarihinde Belgrad Radyosu-B92'de Noam Chomsky ile yaptığı röportajda, Chomsky konu ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"ABD açısından bakıldığında, 1812 savaşından bu yana ilk defa ulusal toprakları saldırıya uğruyor, hatta tehdit ediliyor. Sömürgelerine saldırılar yapılmıştı, ama ulusal toprakların kendisine değil. Bu yıllarda, ABD yerli nüfusun neredeyse tamamını ortadan kaldırmış, Meksika'nın yarısını fethtemiş, çevre bölgeye şiddetli bir şekilde müdahale etmişi Havai'yi ve yüzbinlerce Filipinliyi katlederek Filipinler'i istila etmiş, ve özelde son yarım yüzyıl dünyanın her tarafında güç kullanımına başvurmuştur. Kurbanların sayısı inanılmaz büyüklüktedir. İlk defa, silahlar öbür tarafa döndü. Aynı şey, hatta daha da çarpıcı şekilde, Avrupa için de doğrudur. Avrupa katliamlara sahne olan yıkımlar nedeniyle acılar çekti, ama içerdeki savaşlar nedeniyle; bu arada, dünyanın büyük bölümünü aşırı bir zalimlikle istila etmekteydi." [13]

2.2. Küresel Terörün Nedenleri

Emre Kongar'a göre, küresel terörün birinci kaynağı, dünya üzerinde süregelen yerel savaşlardır. Yerel olarak birbirleriyle savaşan güçler, savaşlarını

[12] Orhan Gökçe, "Terörizm Çağında Düşman İmajları-Düşman İmajlarının Savaş Müdahale ve Diğer Aksiyon ve Reaksiyonlar Açısından Önemi", Der: Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, **Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2004, s.85, Aktaran: Dilara N. Koçer, "11 Eylül ve Amerikan Popüler Kültürüne Yansıması: Bilgisayar Oyunları Örneği", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2009, (Çevrimiçi), http://eskiweb.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/2004.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

[13] Chomsky, **a.g.e.**, s.20-21.

yaygınlaştırmak, ilkelerini, amaçlarını evrenselleştirmek için, dünya üzerinde terör eylemlerine başvurmaktadır. Bunun küçük ve çok etkili olmayan bir örneği Hindistan ile Pakistan arasındaki "Keşmir Sorunu", terörün küreselleşmesine doğrudan katkıda bulanan örneği ise Orta Doğu Savaşı'dır. Orta Doğu'daki Filistin-İsrail veya Arap-İsrail çatışması, günümüzde terörü küreselleştiren en önemli ögelerden biridir.

Kongar küresel terörün ikinci kaynağının, Yeni Dünya Düzeni bağlamında yani küreselleşme döneminde, dünya üzerindeki egemenlik savaşı olduğunu ifade etmiştir. Bu savaş çerçevesinde ABD, mevcut egemenliğini geliştirerek pekiştirmek için, yayılmacı bir politika izlemektedir. ABD bu politikasını, "teröre karşı savaş" adı altında yürütmekte ve şimdilik, (Güney Amerika ve Afrika kıtalarındaki küçük operasyonlar dışında) Afganistan ve Irak müdahalelerini gerçekleştirmiş görünmektedir.

Milliyetçi ve dinci ideolojiler ise küresel terörün üçüncü kaynağıdır. Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler Birliği'nin "sınıf devleti" kavramını güçsüzleştirmek için pompalanan dinci ve milliyetçi akımlar, Sovyetler çöktükten sonra, özellikle Balkanlarda ve Kafkaslarda etnik ve dinci grupların, birbirleriyle ve içlerinde bulundukları devletlerle savaşmaları sonucunu doğurmuştur. Soğuk Savaş sonrası, Batı uygarlığı karşısında yeni bir düşman yaratmak için Huntington'un ürettiği "Uygarlıklar Savaşı" bağlamında, İslam dini de küresel terörün kuramsal kaynakları arasına sokulmuştur. Orta Doğu Savaşı, Huntington'un kuramsal babalığını yaptığı bu teröre, işlevsel içerik sağlamıştır. Küresel terörün dördüncü ve son kaynağı, ilk üç nedenle ortaya çıkan terörist davranış ve eylemlerin birbirlerini desteklemeleri, birbirlerini kışkırtmaları ve birbirlerinin varlıklarından, kendi var oluşlarının gerekçelerini üretmeleridir.

"ABD'nin Soğuk Savaş'ta ürettiği El Kaide, Orta Doğu Savaşı'nı gerekçe olarak kullanıp 11 Eylül 2001'de ABD'ye saldırmış, ABD, bu saldırıyı bahane ederek önce Afganistan'a, sonra "Kitle İmha Silahları var" diyerek Irak'a girmiş, Irak'a yapılan bu saldırı ise, hem Orta Doğu'da hem de dünyanın öteki bölgelerinde İslam adına yapılan yeni terörist eylemleri doğurmuştur.

Görüldüğü gibi "küresel terörün" kaynakları, çeşitli toplumlar ve devletler arasındaki yerel savaşlar, dünya üzerindeki egemenlik kavgası, dinci ve milliyetçi ideolojiler ve nihayet bütün bu ögeler arasındaki kışkırtıcı ve pekiştirici etkileşim olarak son derece karmaşık bir ilişkiler yumağı biçiminde karşımıza çıkmaktadır."[14]

Bunların yanı sıra terörün ya da terör olaylarının ortaya çıkmasının nedeni olan farklı etkenlerde vardır. Edward W. Said bu konuya "Oryantalizm" adlı eserinde değinmiştir. Said'e göre Batı dünyası, Doğu'yu ele alırken bütünü ile kendi görüş ve varsayımlarından hareket ederek ve Batı çıkarlarına uygun olarak bir Doğu manzarası ortaya koymaktadır. Oryantalizmde en çok görülen şey Doğu ile karşılaşan batılılarda daima bir çatışma hissinin olmasıdır. Doğu-Batı derken arada bir sınırın tayin edilmesi, Batı'ya üstünlük ve kuvvetin Doğu'ya ise zaafın atfedilmesidir.

Oryantalizm çerçevesinde Batı karşısındaki güçsüz ve zayıf tarafı öteki ya da diğeri olarak kurgulamaktadır. Öteki'nin onun için bir değeri ve önemi yoktur. Bu davranışların getirisi olarak arada doğan zıtlık ve anlaşmazlıklar, sonuçları büyük felaketlere yol açacak olan çatışmaları da beraberinde getirerek, masum insanların ölmesinde neden olmaktadır.

2.3. 11 Eylül 2001 Saldırılarının Dünyaya ve Türkiye'ye Etkileri

"11 Eylül terörüyle küresel terör denetimsiz bireylerin tüm dünyada hiçbir engel tanımadan nasıl en korumalı hedefleri bile vurabileceğini göstermiştir. Hele 11 Eylülden sonra yaşanan şarbon olayı, biyolojik ve kimyasal savaş tehdidini gündeme getirmiş, böylece denetlenemez terörün boyutları konusunda tüm dünyayı alarma geçirmiştir."[15]

[14] Emre Kongar, **Aydınlanma Yazıları**, "Küresel Terörün Kaynakları ve AKP", (Çevrimiçi) http://www.kongar.org/aydinlanma/2004/434_Kuresel_Terorun_Kaynaklari.php, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

[15] Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye**, s. 151.

11 Eylül terörü, o gün belki Amerika'yı vurmuştu ama bu olayın etkileri tüm dünyaya yansımıştır. Olayın olumsuz etkilerinden Türkiye de payını alan ülkeler arasında olmuştur.

Terör olayları tüm dünyayı derinden etkilemiştir. Her şeyden önce bu olay televizyonlardan naklen yayınlanmıştır. Uçakların kulelere vuruş anı sürekli olarak yayında tekrarlanmıştır. Bu izleyenlere daha da büyük heyecan katmış, insanlar olayları anı anına yaşamıştır. Bu gelişmeler tüm dünya tarafından izlenmiştir belki, ama en çok etkisi Amerikalılar üzerinde olmuştur. Korkan vatandaşların onurlarının zedelenmesi yanında milliyetçilik duyguları tetiklenen insanlar adeta birbirine kenetlenmiştir. Bu duygular nedeniyle dış gruplara karşı önyargılı bir tutum sergilenmiştir.

"Dolayısıyla ABD'deki saldırı, organizasyonu, çapı, biçimi ve etkileri bakımından, küresel bir teröre yol açtı ve böylece artık küresel kavramlar sadece ekonominin tekelinde kalmayıp terörede sıçramış oldu. Sonunda küreselleşme olgusu her alanda olduğu gibi kendi terörünüde yaratmıştı."[16]

2.3.1. Ekonomik Etkileri:

Öncelikli olarak bu olayın en büyük etkisi havayolu şirketlerine olmuştur. Dünya çapında havayolu şirketlerinde çalışanların işten çıkarılması ve şirketlerin iflasına yol açmıştır. Daralma eğilimleri yaşayan dünya ekonomisi daha da zora girmiştir. Terör olaylarının tek yararı belki de sadece savaş araç-gereçleri üreten firmalara olmuştur.

"Saldırının, ABD maliyetinin yan etkileri ile birlikte, 200 milyar dolar olarak hesaplandığı açıklandı. Saldırıda, İkiz Kulelerdeki birçok küresel firmanın maddi zarara uğramaktan başka, bilgi ve iletişim şebekeleri tarih oldu, beyin takımı kayboldu. Yetişmiş önemli bir insan kaynağı (yaklaşık 7000 kişi) yok oldu. Ayrıca, Boeing gibi dev uçak fabrikaları kapanmayla karşı karşıya kaldı. Swissair gibi dünya çapındaki hava taşımacılık şirketleri kapandı, birçok sigorta firması iflas bayrağını çekti. Bunlar, saldırının direkt ortaya çıkan ekonomik etkileri olarak sayılabilir. Bütün bunlar kadar önemli

[16] Özer, **a.g.e.**, s. 71.

olan başka bir etki de dünya çapında yaşandı. ABD hem ülke olarak hem de küresel ekonominin motor gücü olarak bu saldırı ile büyük bir yara aldı, prestij kaybına uğradı."[17]

Bu olumsuz sonuçlardan tabii ki Türkiye'de nasibini almıştır. 2000 yılı Kasım ayı ve 2001 yılı Şubat ayında iki ekonomik kriz yaşayan Türkiye ekonomisinde terörün etkisi daha da hissedilmiştir. Emre Kongar'a göre, 2002 yılı bütçesi açısından ödenmesi gerekli iç ve dış borç tutarının faizleriyle birlikte, vergi gelirlerini aşmış olması Türkiye'nin 11 Eylül terörü sırasındaki vahim durumunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

2.3.2. Siyasal Etkileri:

"11 Eylül terörünün birinci siyasal sonucu, Amerika Birleşik Devletleri'nin hem kendi kamuoyuna hem de dünya kamuoyuna karşı, yapılan bu saldırıyı yanıtsız bırakmama kararlılığını göstermesi bakımından giriştiği mukabele harekatı oldu."[18]

Amerika, ucunu açık bıraktığı düşmanını tanımlarken zorlanmamıştır. Usame Bin Ladin, Taliban, Afganistan, İslam dini ya da İslam devletleri hedefleri arasında olmuştur. Ancak hedef terörizm olarak nitelendirilmiştir. Bu hedef belirlemesi Emre Kongar'a göre, bir taşla iki kuş vurmak olmuştur:

"Bir yandan Huntington'un kuramının ve teröristlerin amaçlarının aksine, İslam dünyası ya da İslam dini bir hedef yani düşman olmaktan çıkarılıyor, buna karşılık, terörizm gibi yaygın ve belirsiz bir kavram kullanılarak, harekatın neredeyse süresiz gerçekleştirilmesi konusunda gerekçe yaratılmış oluyordu. Hiç kuşkusuz bu süresiz harekat Amerika Birleşik Devletleri'ne yeni bir teknolojik devrimin değişimine girmiş dünyayı, aynen Huntington'un önerdiği gibi yeniden kendi çıkarlarına göre düzenleme konusunda yeterince vakit kazandıracaktı."[19]

---

[17] **A.e.**, s. 73.

[18] Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye**, s. 166.

[19] **A.e.**, s. 167.

Kongar'a göre böylece Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın siyasal liderliği ve askeri jandarmalığını üstlenme rolünü pekiştirecekti. Bu rolüne uygun bir şekilde de Afganistan'daki savaş harekatı için devletlerarası koalisyon oluşturmuştur. Bu rolün pekişmesi, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye üzerindeki Amerikan etkisinin artması sonucunu da beraberinde getirmiş ve Türkiye oluşturulan devletlerarası koalisyon ortağı olarak Afganistan'a asker yollamıştır.

Terörün ikinci siyasal sonucu ise bu eylemin radikal bir İslam grubu tarafından yapılmış olmasından kaynaklanmıştır. Yapılan eylemler adeta Huntington'u haklı çıkarır yöndeydi, amaç terör eylemlerini İslam ve Hıristiyanlar arasında bir savaşa çevirmekti ve böylece Afganistan'da kurulmuş olan İslam ideolojisi evrenselleşecekti.

Amerika Birleşik Devletleri'nin İslam ideolojisi değil de, terörizme karşı bu savaşı açtığını ilan etmesi bu oyunu bozmaya yönelik olmuştur. Ancak her şey bununla bitmemiştir.

"Eylem düzeyinde de savaşın, İslam'a karşı olmadığına ve sadece terörü hedef aldığına ilişkin inandırıcı somut kanıtlar gerekiyordu. İşte Türkiye'nin rolü burada önem kazandı. Bir İslam toplumu olan Türkiye, hem laik bir devlet yapısına sahip olarak, siyasal radikal İslam ideolojisine yakın değildi, hem de bütün terör eylemlerinden ve bu arada radikal siyasal İslam teröründen çok çekmişti. Üstelik yaşadığı ayrılıkçı terör sırasında, bu terör eyleminin liderinin paketlenerek kendisine teslim edilmesi konusunda Amerika Birleşik Devletleri'ne borçluydu. Üstüne üstlük, Türkiye Afganistan ile tarihsel bağlara sahipti ve hem bölgeyi ve orada ki halkları iyi tanıyordu hem de terörle mücadele konusunda büyük bir deneyime sahipti."[20]

Bu bağlamda ikinci sonuç Türkiye'nin teröre karşı savaş harekatında Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında yer almasıdır.

[20] **A.e.**

2.3.3. Stratejik Etkileri:

"Dünya üzerinde ulus-devlet kavramına bağlı olarak ortaya çıkan bütün stratejik güvenlik sorunları, yani ülkelerarası toprak ve savunma sorunları küreselleşme süreci içinde varlıklarını aynen sürdürüyor."[21]

Türkiye'de ekonomik ve siyasal olduğu gibi stratejik nedenlerle bu savaşta Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında saf tutmuştur.

"Yapılan araştırmalara göre, halkın %90'ı savaşa karşı olmasına rağmen "devlet", Irak Savaşı'na ABD yanında dahil olma konusunda karar vermiş görünüyordu. Ancak AKP yönetimi gerek halkın büyük çoğunluğunu, gerekse de kendi tabanının savaşa karşı olan tepkisini ve duyarlılığını göz önüne alarak "savaş karşıtı imiş" gibi bir görüntü sergilemiştir. Irak'ın komşuları da olan Suudi Arabistan, İran, Suriye, Ürdün gibi ülkelere, savaşı önleme turları(!) ve bu ülkelerin dış işleri bakanlarını İstanbul zirvesinde bir araya getirme girişimleri bu görüntüyü vermek için uygun ve etkili araçlar olarak kullanılmıştır. Ancak hükümet, bir yandan bu çalışmaları yaparken, diğer taraftan aynı anda ABD'ye, Türkiye'de ki limanları ve havaalanlarını açmak ve Irak'a asker gönderme kararlarını almıştır. Diğer bir deyişle savaş ve barış politikalarını aynı anda "çaktırmadan" yürütmeye çalışmıştır."[22]

Bu safta yer almasının nedeni, terörle mücadele eden ve çok kurban vermiş bir toplum olarak, kendi başındaki terör mücadelelerine karşı kuvvetlenmek ve destek almak olmuştur. Ayrıca, Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu üçgenindeki stratejik konumunu güçlendirmek Türkiye'nin hedefleri arasında yer almıştır. Bunların yanı sıra Orta Asya'daki stratejik konumunu güçlendirip, Yeni Dünya Düzeni'ndeki siyasal yerini kuvvetlendirmek ve ekonomisindeki dış borç yükünü hafifletecek ek mali yardımlar almakta planlarından birkaçı olmuştur.

Türkiye Birinci Körfez savaşında beklediği yardımları alamadığı gibi bu savaşın ülkeye maliyeti 100 milyarlarca doları geçmiştir. Türkiye bu savaş sonrası daha da yoksullaşmış, Güneydoğu ve Akdeniz'de ekonomi durmuştur. Dolayısıyla

[21] **A.e.**, s. 150.

[22] Özer, **a.g.e.**, s. 64.

Irak savaşında Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri safında yer alması ya da alıyor gibi görünmesinin ülkeye yarar veya zarar sağlayacağını, Türkiye'nin beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini zaman gösterecektir.

3. 11 EYLÜL 2001 TERÖR OLAYLARININ BASINA YANSIMALARI

Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül günü gerçekleşen terör olayları tüm dünya tarafından izlenmiştir. Televizyon kanalları canlı yayın yapmış ve uçakların kulelere çarpış anını saniye saniye ekrana yansıtmıştır. İzleyenlerin o anı hissetmesi, olayın heyecanını yaşayıp, oradaymış gibi olaya tanık olmasını sağlayan kanallar, görüntü verirken de dikkatli davranmıştır. ABD televizyonları adeta yayımcılık dersi vermiştir. Yakınlarını kaybeden aile feryatları, haykırışları, kan, kopan kol, gövde ya da ceset görüntüleri ekrana yansıtılmamıştır.

"Televizyon habercileri, görüntüler karşısında nefesini tutmuş hareketsiz bekleyen halkı paniğe sürükleyecek hiçbir davranışta bulunmadı. Doğru bilgiye ulaşmadan sansasyonel haberi tercih etmedi. Amerikan izleyicisi kriz anında televizyonlarının karşısında soğukkanlılığını kaybetmeyen haber sunucularıyla karşılaştı, 14 saat aralıksız sürdürdükleri canlı yayınlarla bu habercilerin profesyonelliğine tanık oldu."[1]

Aynı hassasiyet yazılı basın tarafından da gösterilmiştir. Saldırılar başladığı anda milyonlarca televizyon izleyicisi ekranlarının başında bulunmuş, saatler ilerledikçe de bu sayı artış göstermiştir. Evde olmayan ve televizyona erişemeyenler ulusal ve yerel radyolardan son haberleri almıştır. Bilgisayarlarına erişebilenler ise internet sitelerinin kilitlenmesine neden olmuştur. Günlük gazetelerin tamamı erken baskı yaparken, gelişmeler aynı gün yayınlanan gazetelerle de okurlara iletilmiştir.

Aslında İkiz Kulelere saldırıların yapıldığı gün tüm basının ortak duruş sergilediği gün olmuştur. Televizyon kanalları birleşmiş ve farklı kanallardan elde edilen görüntüler ortak bir havuzda toplanmıştır. Bir kanal diğerinin görüntüsünü izin almadan yayınlayabilmiş ve yayın akışına alabilmiştir.

Bu çerçevede 11 Eylül 2001 tarihinde, İkiz Kulelere saldırı yapılmasının ardından, bazı yayın kuruluşlarında yaşananların aktarılması doğru olacaktır. Ted

[1] Gökdağ, **a.g.e.,** s.9.

Turner tarafından kurulan ve merkezi Atlanta'da bulunan CNN, 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı'nı dünyaya anında duyurmuştur. CNN, New York'taki İkiz Kulelere yapılan saldırıları habercilik farkıyla canlı yayınlamıştır. Kısa bir süre hatlarda yaşanan problemler nedeniyle Türk televizyonları, CNN görüntüleri kaynaklı yayın yapmışlar ancak problemin çözülmesinin ardından orada yaşayan Türk görgü tanıklarıyla iletişime geçilmiştir. CNN kanalının, haberlerinin büyük bölümünü her ne kadar ağırlıklı olarak ABD oluştursa da, en önemli özelliği haberi ham olarak ve yorumsuz sunmasıdır.

"Savaş gazeteciliğinin siyasi sistem üzerindeki etkisi açısından değerlendirildiğinde, en büyük etkisinin "CNN Etkisi" denilen etki olduğunu söyleyebiliriz. Bu terim, yalnızca Amerikalı haber kanallarının değil, genel anlamda basının dikkatini çekmek için kullanılıyor."[2]

"CNN ilk uçağın ikiz kulelere çarpmasından hemen sonra olayla ilgili görüntüleri ABC'nin yerel kanalı WABC TV'den almaya başladı. Bu kanal ikinci uçağın çarpış anını kaçırdığından CNN de ikinci patlama anını izleyicilerine zamanında ulaştıramadı. Fakat CNN olay günü başka başarılara imza attı."[3]

Diğer kanallar arasından CNN, olay görüntülerini arkada fon olarak kullanmasıyla sıyrılmıştır. O gün bunu hayata geçiren tek televizyon kanalı CNN olmuştur.

"Aaron Brown CNN'in 34. Cadde'deki binasının çatı katına çıkarak Dünya Ticaret Merkezi'ndeki gelişmeleri anlattı. Amatör bir kameraman tarafından kaydedilen görüntülere ulaşan CNN diğer televizyon kanallarının bir adım önüne geçti. Mark Heath tarafından kaydedilen bu görüntülerde ikinci uçağın Dünya Ticaret Merkezi'ne çarptığı an vardı ve kanal Mark Heath'e bu görüntüler için 50.000 dolar ödedi."[4]

---

[2] Christiane Eilders, **Media under fire: Fact and fiction in conditions of war**, (Çevrimiçi), http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/review-860-p639/$File/irrc_860_Eilders.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

[3] Gökdağ, **a.g.e.,** s.32.

[4] **A.e**.

O gün CNN'in henüz 2 aylık sunucusu Aaron Brown saatlerce yayın yapmıştır. Brown, Dünya Ticaret Merkezi'nin ilk kulesinin çöküşünü izlerken, "Hepimizin bir an içinde olsa sessizliğe ihtiyacı var."demiştir. CNN'de o gün bir sunucu hayatının sınavını vermiştir. Paula Zahn işe 11 Eylül 2001 tarihinde başlamış ve şansına İkiz Kulelere yapılan saldırılar o günde gerçekleşmiştir. Ancak Zahn, sınavı başarıyla vermiş ve daha önce tanışma fırsatı bulamadığı CNN muhabirleriyse harika bir yayın çıkarmıştır.

"Olay günü CNN'in ana haber sunucusu Aaron Brown 10,5 saatlik canlı yayını tamamlarken ilk saatlerdeki hızlı temposunu koruyordu. Stüdyodan çıkıp Manhattan'daki oteline giderken saat 21:00'a yaklaşıyordu. Brown, ertesi gün başlayacak yeni haber maraton u öncesi uyumak için geldiği odasında 20 dakika gözlerini kapatabildi. Odasından çıkıp CNN merkezine geri dönen Brown, Çarşamba günü sunacağı haber programının çalışmalarına başladı. Bruce Morton, Garrick Utley, Candy Crowley ve Jeff Greenfield olay günü CNN'in yaptığı başarılı haberleriyle akıllarda kalan muhabirleriydi."[5]

Ancak CNN de diğer kanallar gibi o gün zor anlar yaşamıştır. FBI'ın saldırıları gerçekleştiren teröristleri bulmak için Florida'da düzenlediği operasyonlar sonrasında, Adnan Bukhari ve kardeşi Amir Bukhari'nin, hava korsanlarıyla ilişkisi olabileceği duyurulmuştur. Ancak, Adan Bukhari'nin FBI'a yardımcı olduğu ve kardeşinin de bir uçak kazası sonucu bir önceki yıl öldüğü ortaya çıkınca kanal, bilgileri FBI'dan aldığını açıklamıştır. Bu bilgilerin teyit edileceği zaman olmadığından, izleyicilere hemen sunulduğu da aktarılırken, CNN hatasını daha sonradan düzeltmiştir.

O gün adeta tüm yayın kuruluşlarında olağanüstü hal ilan edilmiştir. İzinli olan muhabirlerin dahi geri çağrıldığı kuruluşlarda, mesai saatlerinde değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

"Buna göre gece yarısına kadar herkesin görev başında kalması istendi. Ülke genelinde tüm uçuşların iptal edilmesi nedeniyle New York ve Washington'daki 700 kişilik ekibe hava yoluyla

[5] **A.e.**, s.33.

takviye gönderemeyen yöneticiler kara yolunu seçti. Tüm çalışanların bulundukları yerdeki en yakın büroya zaman geçirmeden gitmeleri istendi. Isaacson, özellikle Chicago, Detroit ve Atlanta'daki merkezlerin muhtemel bir terörist saldırıya karşı hazırlanmasını istedi. Saldırılardan hemen sonra ABD'deki tüm televizyon kanalları gibi CNN de güvenlik önlemlerini artırdı. Atlanta'daki binaya giriş çıkışlar yasaklandı, binadaki kafeteryalar kapatıldı."[6]

Aynı CNN gibi o gün ABC de büyük bir telaşla güne başlamıştır. Ancak profesyonellikleriyle kontrolü kaybetmeden gün boyu başarılı bir şekilde yayınlarını gerçekleştirmişlerdir.

"ABC'nin Afrika'daki iç savaş haberleriyle tanınan Dahler 8:52'de canlı yayına alındı ve gördüklerini anlatmaya başladı: 'Askeri bir füze olabilir. Gürültüyle binaya yaklaştı ve ardından büyük bir patlama meydana geldi.' Dahler apartmanın penceresinden ilk patlamayla ilgili gelişmeleri anlatırken ekranda bir başka uçak belirdi. Dahler: 'Aman Tanrım, ikinci uçak şu an binaya çarptı. Sanıyorum büyük bir yolcu uçağı…' Dahler, ilk patlama olduktan sonra haberi televizyona ileten ve aynı zamanda canlı yayından telefon bağlantısıyla izlenimlerini anlatan ilk televizyon muhabiri oldu."[7]

ABC de o gün atak yapan kanallardan biri olmuştur. Muhabirlerinden, serin kanlılığı ve doğallığıyla dikkat çeken, Peter Jennings 11 Eylül 2001 sabahının en beğenilen haber sunucularından biri olmuştur. Onunla beraber gelişmeleri takip eden ABC muhabiri John Miller da kanalın11 Eylül 2001 günü parlayan diğer yıldızı olmuştur. John Miller potansiyel suçlu Usama Bin Ladin ile röportaj gerçekleştiren tek Amerikan gazetecisi olurken, verdiği bilgilerle kanalın, diğer kanalların önüne geçmesini de sağlamıştır.

"Jeninngs New York ve Washington'da yaşananların hemen ardından Başkan Bush'un başkente dönmek yerine Nebraska'daki askeri bir üsse hareket etmesini eleştirmişti. 'Böyle anlarda bazı başkanlar diğerlerine göre daha iyi karar alır. Şu anda Amerikan halkı Başkandan bir açıklama bekliyor.' şeklindeki yorumdan sonra ABC kızgın izleyicilerin tepkisiyle karşılaştı. O sıralara Başkan'ın Beyaz Saray'a dönmek yerine daha güvenli bir yere hareket etmesinin yerinde bir karar

[6] **A.e.**, s.36.

[7] **A.e.**, s.37.

olduğu görüşü ağırlıktaydı. Yaklaşık 10.000 izleyicinin protesto e-maili Peter Jennings'in yaptığı yorumu bir daha açıklamasına neden oldu. İzleyiciler yaşanan olağanüstü durum karşısında Peter Jennings'i bencillikle suçladı. ABC'nin bu yorumuna tepki gösteren bazı radyo kanalları Jennings'e yönelik eleştirilerde bulundu. NewsMax.com Peter Jennings'in e-mail adresiyle telefon numaralarını yayınladı."[8]

O gün tek eleştirilen Jennings olmamıştır. ABC kanalının Beyaz Saray'daki ayağı Tarry Moran, Amerikan bayraklı bir rozet takarak kamera karşısına geçmiştir.

"Beyaz Saray basın danışmanları tarafından Başkan Bush'u izleyen tüm muhabirlere verilen rozet, gazetecilik ile milliyetçilik kavramlarını gündeme getirdi. Gazetecilerin bilgi aktarmakla yükümlü olduğunu, milliyetçiliği ön plana çıkarmanın meslek ahlakına aykırı olduğunu savunan görüşler ile 'Ülkesini seven gazeteci' görüşleri tartışma konusu oldu."[9]

Tüm bu gelişmelerin yaşandığı sırada CBS, İkiz Kulelerin çalışanlarından birine ulaşmış ve bir ilki de o gerçekleştirmiştir. Program prodüktörü Steve Friedman, uçağın çarptığı binada çalışanlardan birine telefonla ulaşmıştır. Ardından onu canlı yayına almıştır. Telefondaki kişiden olayla ilgili ilk izlenimlerini anlatması ve izleyenleri bu konuda aydınlatması istenmiştir. Adının Stuart olduğunu söyleyen bu görgü tanığı, küçük bir uçağın gökdelene çarptığını ve binada yangın başladığını anlatmıştır.

Yaşanan saldırıların ardından henüz çökmemiş olan binalardan atlayanların görüntülerine yer veren CBS, düşenlerin yere çarpış anını ekrana getirmemiştir. Bu görüntülerle tepki alan kanal, daha sonra ise bu görüntüleri bir daha yayınlamamıştır. Olay yerine yakın olan kanal muhabirlerinden Carol Marin ise ilk patlamayı haber aldığı anda canlı yayına bağlanmış ve soğukkanlı bir şekilde verdiği kısa haberlerle son durumu aktarmıştır. Marin daha sonra gökdelenin çöküşü sırasında bir itfaiyeci yardımıyla olay yerinden kaçmıştır ve hayatta kalmıştır. CBS kanalı başka bir uçağın

[8] **A.e.**, s.38.

[9] **A.e.**, s.39.

daha Pentagon'a saldırı yapacağını ve bunu denediğini açıklamıştır. Ancak daha sonra bunun asılsız olduğunu duyurmuştur.

Dünyanın ekran başında kilitlendiği ve adeta her kanalın bir "ilk"e imza attığı o gün, hayatını kaybedenlerin sayısını veren ilk televizyon kanalı Fox olmuştur. Ancak rakamları ilk veren o olsa da doğru veren kanal değildir. Zira Fox ilk olarak ölü sayısını on bin vermiştir. Daha sonra ise bunun gerçeği yansıtmadığı anlaşılmıştır.

Buna benzer bir açıklama da televizyonların Washington temsilcilerinden gelmiştir. Pentagon'daki patlamadan sonra ölü sayısı 800 olarak duyurulmuştur. Oysa ertesi gün yapılan resmi açıklamada bu sayının 190 olduğu öğrenilmiştir.

"Neal Shapiro'nun NBC haber merkezi sorumlularını spekülasyondan uzak durmaları konusunda uyardığı dakikalarda CNN ekranlarına ortalığı karıştıran Filistin görüntüleri geldi. Bu görüntüleri Amerika'da, Müslüman düşmanlığını körüklemeye yetti… Associated Press (AP) ve Reuters haber ajansları tarafından kaydedilen ve başta CNN olmak üzere bütün Amerikan televizyonlarında gösterilen sahnelerdeki Filistinlilerin sevinç gösterilerini milyonlarca Amerikalı izledi. Saldırıları kutlayan Filistinliler havaya ateş açıyor, dans ediyor, çığlıklar atıyordu. Bu sahneler saldırıların şokunu yaşayan Amerikan kamuoyunda tepkiye neden oldu."[10]

Bu görüntülerin yayınlanmasının ardından Filistinliler AP çekimlerine el koymuştur. Kasette altı dakikalık çekim yer alırken, bunun 45 saniyelik kısmı Filistinli yetkililerce silinmiştir. Sorgusu süren dört gazeteciden, ellerindeki görüntü ve fotoğrafları yayınlamamaları istenmiştir. Daha sonra AP abonelerine bu haberle ilgili gelişmeleri iletmekten vazgeçtiğini duyurmuştur.[11]

Reuters haber ajansı ise o gün yayınladığı haberlerde terörist ve terörizm sözcüklerini kullanmamayı tercih etmiştir. Reuters o gün New York ve

[10] **A.e.**, s.45.

[11] **A.e**.

Washington'da yaşananları 'saldırı' olarak tanımlamıştır. Merkezi Londra'da bulunan ve bünyesinde 2.500 muhabiriyle dünyanın her ülkesinde temsilcisi olan Reuters'in bu kararı, Amerikan meslektaşlarınca 'politik' olarak nitelendirilmiştir. [12] Bunun Reuters'ın saldırılar sonrası Afganistan'daki muhabirlerinin haber kaynaklarıyla olan ilişkilerinin bozulmasından korktuğundan kaynaklandığı da savunulmuştur.

Yapılan yayınların neredeyse hepsi, Usama Bin Ladin'e odaklanmıştır. Bu çerçevede Afganistan'ın yerini dahi bilmeyen herkes, artık ülke hakkında fikir sahibi olmuştur. Usama Bin Ladin İkiz Kulelere yapılan saldırıların ardından artık hakkında en çok haber yapılan insan olma unvanına erişmiştir.

"Center for Media and Public Affairs tarafından yapılan araştırmaya göre, Amerikan medyası 11 Eylül tarihine kadar yıl içinde Usama bin Ladin hakkında toplam 58 dakika haber yayınlamıştı. Bu sürenin 27,5 dakikasında Amerikan büyükelçiliklerine yönelik saldırılara yer verildi. Yapılan haberlerin 17 dakikasında Ortadoğu'da bulunan Amerikalılara yönelik eylemler, 7,5 dakikasında da Yemen'de USS Cole savaş gemisine düzenlenen bombalı saldırılar işlendi. CBS konuyla ilgili haberlere en geniş yeri ayırırken, ABC sonuncu televizyon kanalı oldu. Televizyon kanalları aynı süre içinde Chandra Levy ile ilgili haberlere daha fazla yer ayırmıştı. California'lı senatör Gary Condit ile ilişkisi olduğu belirlendikten sonra esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolan ve bir daha kendisinden haber alınamayan Levy ile ilgili televizyonlarda yer alan yayınlar, dünyanın gündemindeki dış haberlerden fazla yer kapladı."[13]

O gün kablolu yayın yapan CNN, MSNBC, Fox News Channel, Headline News ve CNBC kanalları 12 milyon kişi tarafından takip edilmiştir. CNN'in ulaştığı izlenme oranları, Körfez Savaşı'ndan sonraki en yüksek izlenme oranı olmuştur. Fox News Channel da o güne kadarki en yüksek izlenme oranını saldırıların gerçekleştiği gün yakalamıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde yaklaşık 7 milyon izleyici sayısıyla en yüksek reytingini yakalayan kablolu kanal CNN'in normal günlerle karşılaştırıldığında reytingi 16 kat artarak 5,9'a ulaşmıştır. CNN'i,

[12] **A.e.**, s.49.

[13] **A.e.**, s.51.

Fox News Channel ve MSNBC takip etmiştir. 11 Eylül 2001 gecesi ABD Başkanı Bush'un Amerikan halkına hitaben yaptığı konuşma sırasında CNN'i 10,6 milyon kişi izlemiştir.

"13-17 Eylül 2001 tarihleri arasında Princetone Survey Research Associate tarafından, ABD genelinde 1200 kişi arasında yapılan anketin sonuçları da 11 Eylül ile ilgili ilginç bilgiler yansıttı. Amerikalı televizyon izleyicileri 11 Eylül günü izledikleri görüntülerden korkmalarına karşın televizyonlarını kapatmadı. Yüzde 63'ü trajediyi içeren görüntülerden olumsuz etkilenmesine karşın televizyonlarının başından ayrılamadıklarını itiraf etti. İzleyicilerin yüzde 55'i izledikleri sahnelerden çok etkilendiğini belirtirken, yüzde 23 oranında kalan seyirci televizyonlarını kapatmayı tercih etti. Erkeklere oranla kadın izleyiciler gördükleri sahnelerden daha çok etkilendi."[14]

Amerikalıların yüzde doksanı yaşanan saldırıları televizyon sayesinde öğrenmiştir. Halkın yarısı kablolu yayınları seçerken, diğer yarısı ulusal yayın yapan televizyon kanallarını seçmiştir. Radyo, gazete ve internet saldırıların yaşandığı gün televizyonun gerisinde kalmıştır.

Tercih edilen televizyon kanalı[15]			
	Toplam	**Normal Yayın (%)**	**Kablolu Yayın (%)**
CNN	**24**	**11**	**41**
ABC	**14**	**26**	**5**
Fox	**12**	**3**	**17**
NBC	**11**	**23**	**5**
CBS	**7**	**11**	**3**

Saldırıların gerçekleştiği gün yazılı basında da yoğun hareketlenme gözlemlenmiştir. New York Times Gazetesi, o gün erken baskı yapmıştır. Bu baskıların tirajı da 410.000 olmuştur. Gazetenin Çarşamba günü, yani olayın ertesi

[14] **A.e.**, s.56.

[15] **A.e.**, s.59.

günü gerçekleşen tirajı ise 900.000'e ulaşmıştır. Ancak Salı günü erken gerçekleşen baskının okurlara ulaşmasında bazı zorluklar yaşanmıştır. New York bölgesinde bulunan gazete abonelerinin yalnızca yarısı gazetelerine erişebilmiştir. Olaylarla ilgili son detayları öğrenmek isteyen okurlar gazete bayilerinde uzun kuyruklar oluşturmuş, gazete çalışanları ise o akşamı gazeteye yakın olan otellerde geçirmiştir.

Washington Post'ta ise öğle saatlerinde 50.000 baskı yapılmıştır. 20 sayfalık erken baskı bir başyazı, 16 değişik haber ve bol görsellerle bezenmiştir. Gazetenin ikinci erken baskısının tirajı ise 150.000 olmuştur. Ertesi günün gazetesi ise öğle saatlerinde gazete bayilerinde tükenmiştir. Olaydan ikin gün sonra yani Perşembe günkü gazete tirajı ise bir milyona ulaşmıştır. Washington Post'un web sayfası da olay gününde 10 milyondan fazla meraklı tarafından ziyaret edilmiştir.

"Dünya Ticaret Merkezine yakın bir binada hazırlanan Wall Street Journal, saldırılardan en çok etkilenen basın kuruluşu oldu. İkiz kulelerde meydana gelen patlamalardan sonra gazete merkezi güvenlik nedeniyle boşaltıldı. 11 Eylül sabahı Genel Yayın Yönetmeni Paul E. Steiger, çalışanlara gönderdiği mesajla gazetenin çalışmalarının tam kapasite devam edeceğini duyurdu. Saldırının ardından New York'un kilitlenen trafiğinde bin bir güçlükle 70 kilometre uzaklıktaki Brunswick'deki ofise ulaşan yöneticiler, 1500 kişinin çalıştığı bu birimde 100 bilgisayardan oluşan geçici bir haber merkezi oluşturdular. Gazetenin Çarşamba günkü sayısı burada hazırlandı."[16]

Hazırlanan gazetelerin 12 Eylül günü tirajı 1.6 milyon olurken, 13 Eylül'de ise 1.7 milyon olmuştur.

Erken baskı yapan bir diğer gazete Los Angeles Times olmuştur. Gazete o gün 18.000 adet basılmıştır. Aynı Los Angeles Times gibi Chicago Tribune de erken baskı yapmıştır.

"450 bin tirajlı gazete, 24 sayfalık ilk erken baskısıyla gelişmeleri Salı günü okurlarına duyurdu. Salı günkü performans gazete tarihinde ilkti. Çarşamba günkü tirajı 674.603 oldu."[17]

[16] **A.e.**, s.61.

[17] **A.e.**, s.63.

Yaşanan olayların ardından hem gazete sayfalarına hem de ekranlara yansıyan görüntülerin ağırlıklı olarak Amerikan bayraklı oluşu dikkat çekmiştir. Amerikan bayrakları şehirde her yere asılmaya başlamıştır. Bu aslında halkta milliyetçilik duygusunun da pekişmiş olduğunun ve hepsinin tek yürek haline geldiğinin bir göstergesi olmuştur. Özellikle New York'lu itfaiyecilerin görev yaptıkları sırada enkaz alanında bir direğe çektikleri Amerikan bayrağı bunun simgesi olmuştur.

"Fotoğraf bir grup Amerikan askerinin İkinci Dünya Savaşı'nda Iwo Jima'ya Amerikan bayrağını diktiği ana benzetildi. İtfaiyeciler ve bayrak 11 Eylül'de yapılan saldırılar sonrası Amerikan halkının yaşadığı acıya karşı umudun, direncin sembolü oldu." [18]

Edward Said bu durumu şöyle değerlendirmiştir:

"Kişinin nasıl baktığına bağlı olarak, Amerikan bayrağının her yerde dalgalanması alışkanlığı vatanseverlik olarak görülebilir elbette, ama vatanseverlik aynı zamanda hoşgörüsüzlüğe, nefret suçlarına ve her tür nahoş kolektif tutkuya da yol açabilir. Sayısız yorumcu bu konuda uyarılarda bulundu; ve, daha önce söylediğim gibi, başkan konuşmasında, İslam ve Müslüman halkla savaşta olmadıklarını söyledi. Ama tehlike ortada ve diğer yorumcular tarafından da layıkıyla buna dikkat çekildiğini söylemekten mutluluk duyacağım."[19]

3.1. 11 Eylül 2001 Terör Olaylarının Türk Yazılı Basınına Yansımaları: Milliyet Gazetesi ve Cumhuriyet Gazetesi'nin İncelenmesi

Türk medyasında genelde taraflı ve yorumlu yayıncılık anlayışının benimsenmiş olduğu bilinmektedir. Bu yayıncılık televizyonda olduğu gibi gazetede de kendini göstermektedir. Bu bağlamda 11 Eylül terörünün gazetelere nasıl yansıdığı, olaya ne kadar yer ayrıldığı incelenecektir. Fikir gazetelerinden

---

[18] **A.e.**, s.67.

[19] Edward Said, "Şüpheciliğin Zorunluluğu Geri Tepki ve Geriye Dönüş", **Znet**, **ABD, Terör ve İslam "11 Eylül Üzerine",** Der: Ahmet Demirhan, Ankara, Vadi Yayınları, 2001, s. 33.

Cumhuriyet ve Doğan Yayın Grubuna bağlı bir kitle gazetesi olan Milliyet Gazetesi'nin 7 günlük süreçte terör olaylarına ilişkin haberleri nasıl işledikleri karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Milliyet Gazetesi'nde genel olarak olayın Türkiye ve dünyaya yansımaları ele alınmıştır. Ekonomik, siyasi, teknolojik yansımalarının ele alındığı olayın, dünya ülkeleri arasında ilişkileri nasıl etkilediği veya etkileyeceği üzerinde durulmuştur. Milliyet, yaşanan olayların ardından 12 Eylül 2001'de "Dünyanın Kalbine Kamikaze" başlıklı manşetiyle gazetesini çıkarmıştır. Sayfa başlıklarını 'Terör Dehşeti' ismiyle yayımlayan gazetenin kapak ve arka kapağı bu olaya ayrılmıştır. Toplam 17 sayfa ayrılan olaylar, 9'u ekonomi haberi olmak üzere, 59 farklı haberde ele alınmıştır. 13 Eylül 2001 tarihli yayında ise manşette "İlk Hedef Ladin" başlığı kullanılmıştır. Kapağı bu dehşet veren olaya ayrılan gazetenin, sayfa başlarında kullandığı ana başlığı yine 'Terör Dehşeti' olmuştur. Ancak buna ek olarak 'Dünyanın Kalbine Kamikaze' logosu kullanılmıştır. 18'i ekonomi haberi, 1'i spor olmak üzere toplam 55 haberle olaylar gazetede 18 sayfa işlenmiştir.

Gazetenin 14 Eylül 2001 tarihli baskısında manşet, telefonla kulelerde bulunan yakınına ulaşan bir Türk'ün kullandığı "Esin Kaç Binanıza Uçak Çarptı" sözleri olmuştur. Gazetede yayımlanan 51 haberin 9'unu ekonomi haberi oluşturmuş ve konuya 14 sayfa ayrılmıştır. 15 Eylül 2001'de "Savaş Uzun Sürecek" manşetiyle çıkan gazetede olayla ilgili 46 haber yer almıştır. Kapakta genişçe işlenen, 16 sayfaya yayılan haberlerin 9'unu ekonomi, 1'ini ise kültür haberi oluşturmuştur.

"Türkiye Üs Veriyor" manşetiyle 16 Eylül'de yayımlanan gazete daha çok bu olayın Türkiye üzerindeki etkisini ve ilişkilerde nasıl bir rol üstleneceğini irdelemiştir. Kapakla birlikte 13 sayfa ayrılan haberlerin sayfa başlıkları "Savaş Rüzgarları" olarak yayımlanmaya başlamıştır. Konuyla ilgili, 8'ini ekonomi haberinin oluşturduğu, 42 haber yayımlanmıştır. Milliyet Gazetesi'nin 17 Eylül 2001 tarihli baskısında ise manşet yine dünyayı derinden sarsan bu olayla ilgili olmuştur. Haberde "Ölüm Kapanı" başlığı kullanılmış, konuyla ilgili

3 ekonomi haberinin yer aldığı gazetede toplam 33 haber ve 6 sayfa bu olaya ayrılmıştır. Gazete, 18 Eylül 2001'de ise ABD Savunma Bakanının açacakları savaşta nükleer silah kullanıp kullanmayacakları hakkında görüşüne yer vererek "Eyvah Atom Bombası" manşetiyle baskı yapmıştır. Kapak ve 10 sayfa yer ayrılan konu, 13'ü ekonomi olmak üzere, toplam 39 haberde işlenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi, 12 Eylül 2001 tarihinde "Dünya Sarsılıyor" manşetiyle baskısını yapmıştır. 7'si ekonomi haberi olmak üzere 29 haber ve 6 sayfada, New York'ta ikiz kulelere yapılan saldırılar ve bu saldırılarla ilgili yaşanan gelişmelere değinilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi haberleri ele aldığı sayfaların başlığını "Tarihin En Büyük Terörü" olarak koymuş ve ekonomi haberlerini de aynı başlıklı sayfalar altında işlemiştir. 13 Eylül 2001 tarihinde ise gazete, "ABD 'Savaş' Dedi" manşetiyle yayımlanmıştır. Kapak ve 12 sayfada işlenen konuyla ilgili haberler 51 tane olmuş, bunun 10'u ekonomi, 1'i televizyon sayfasında yer almıştır.

Gazete, 14 Eylül 2001'de "Yüz Yılın İlk Savaşı" manşetini kullanmıştır. Diğer günlerde olduğu gibi kapak yine İkiz kulelere yapılan saldırılara ayrılmıştır. İç sayfalarda da genişçe yer ayrılan konu, önceki günlere oranla daha fazla sayıda haberde işlenmiştir. 11 sayfada yer alan 59 haberin, 14'ünü ekonomi haberleri oluşturmuştur. "Ankara Denge Arıyor" manşetiyle yayımlanan gazetenin 15 Eylül 2001 tarihli baskısında ise olayın Dünya ve Türkiye'ye yansımaları yine genişçe kapakta ve içte 10 sayfada işlenmiştir. Konuyla ilgili 43 haberin yer aldığı gazetede, bu haberlerin 8'ini ekonomi haberleri oluşturmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi 16 Eylül 2001 tarihli baskısını ise "Ankara'nın Tek Koşulu Kanıt" manşetiyle yapmıştır. Daha çok dış piyasalara saldırının yansımalarının ele alındığı 5 ekonomi haberi gazetede yerini almıştır. Kapak ve 9 sayfada işlenen konuyla ilgili 41 haber bulunmuştur. 17 Eylül 2001 tarihinde ise gazetede, Amerika Birleşik Devletleri'nin aldığı savaş kararı, dış basında bu kararın nasıl yankı bulduğu ve İncirlik Üssü'ndeki hareketlenme hakkında haberler yer almıştır. Dış piyasalardaki dalgalanmanın konu olduğu ekonomi haberlerinde, saldırının havayolu

şirketlerine olan etkisi ele alınmış ve 5 ekonomi haberi gazetede yer almıştır. 8 sayfada 42 haberin işlendiği gazetenin manşeti ise "Nükleer Savaş Kabusu" olmuştur. "Derviş: Kayıtsız Şartsız Destek" manşetiyle 18 Eylül 2001 tarihli baskısını yapan Cumhuriyet Gazetesi'nde, haberlerin yer aldığı sayfaların başlıkları "Savaş Korkusu" olarak değiştirilmiştir. 12 sayfada 50 haber'e konu olan olaylar daha çok Türkiye'nin savaşla ilgili tutumu ve hangi tarafta yer alacağı yönünde olmuş, borsadaki düşüş ve Türk ekonomisine etkileri 10 ekonomi haberinde işlenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili 2 haber de gazetenin kültür sayfalarında yerini almıştır.

Hem Milliyet hem de Cumhuriyet Gazetesi'nin Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan olaylara kaç sayfa yer ayırdığına ve konuyu kaç haberle ele aldığına dair araştırma yapılırken, bu haberlere köşe yazıları dahil edilmemiş, sayfa sayıları ele alınırken kapak bu sayıya dahil edilmemiştir. Ele alınan haberlerin kapakta kısa olarak yazılması nedeniyle, ön sayfada yer alan haberler de haber sayısına dahil değildir.

Sonuç olarak rakamlara bakıldığında Milliyet Gazetesi'nin, olayın yaşandığı günün ardından çıkan sayısında, Cumhuriyet Gazetesi'ne oranla sayfa ve haber sayısı olarak konuya daha çok yer ayırdığı görülmüştür. Her iki gazete de hem ajans hem de kendi muhabirleri kaynaklı haberler kullanmış olup, Cumhuriyet Gazetesi konuyla ilgili dış basında yer alan haberlere de çoğunlukla yer vermiştir. İlk günlerde konunun daha çok dünyaya yansımaları gazetelerde irdelenmiş olsa da, ilerleyen günlerde Amerika Birleşik Devletleri'nin saldırıyı yapanı tespit edip savaş kararı almasının ve Türkiye'nin bu karar karşısında hangi safta yer alacağının tartışmaları her iki gazetede de genişçe yer bulmuştur. 430 şirket merkezinin yıkılmasının dünya ekonomisine olan etkileri gazetelere konu olmuş, o dönemde Kemal Derviş'in ekonomiyi kurtaracak kişi ilan edilmesi nedeniyle de, Derviş'in ekonomi hakkındaki görüşleri ve tespitleri her iki gazetenin de ekonomi sayfalarında yer almıştır.

Saldırı fotoğraflarının da genişçe yer aldığı gazetelerde, insan unsuru içeren karelere ağırlık verilmiş, Milliyet Gazetesi'nin ise daha çok yaralı ve kanlar içinde olan fotoğraflara ağırlık verdiği görülmüştür. Ancak kullanılan fotoğrafların ağırlıklı olarak İkiz Kulelere yapılan saldırı görüntüleri olduğu ve Pentagon'a yapılan saldırı fotoğraflarının daha az kullanıldığı tespit edilmiştir. İlerleyen günlerde ise Amerikalıların olaylar karşısında bir araya geldikleri ve çocukların bulunduğu fotoğraflar diğerlerine oranla ağırlıklı kullanılmıştır.

Hem Milliyet hem de Cumhuriyet Gazetesi'nin daha sonraki günlerde konuyla ilgili güncel ve ekonomik haberlere aşağı yukarı eşit oranlarda yer ayırdığı da rakamlara yansımıştır. 7 günlük süreçte sayfa ve haber sayısının gün geçtikçe düşüşü görünse de yaşanan gelişmeler, Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş girişimleri ve bu olayların Türkiye'ye hem ekonomik hem politik yansımaları her iki gazetede de 18 Eylül 2001 tarihinde genişçe yer almıştır. Aşağıda 12 Eylül 2001-18 Eylül 2001 tarihlerinde Milliyet ve Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan konuyla ilgili haberlerin başlıkları ve yer aldıkları sayfa numaraları verilmiştir. Her iki gazetenin de köşe yazıları ve söyleşileri araştırmaya dahil değildir.

3.1.1. Milliyet Gazetesi'nin İncelenmesi

12 Eylül 2001

Sayfa 1: Dünya'nın kalbine Kamikaze

Sayfa 2: Kıyamet Koptu

Sayfa 3: Dakika Dakika Cehennem
En az 20 bin ölü
FBI geç uyandı

Sayfa 4: New York toz duman
Telefonlar iptal oldu
Kriz merkezi de kulelerle çöktü

Sayfa 5: Dev bir Boeing de Pentagon'u vurdu
Pentagon'da tam 24 bin kişi çalışıyor
ABD ordusunda savaş durumu alarmı verildi
Dünya'nın en iyi korunan binasıydı

Sayfa 7: Terör piyasaları salladı
Borsalar çöktü

Sayfa 8: Kriz yönetimi iş başında
Ekonomistler de şokta
ABD'den dünyaya dolar güvencesi
İş dünyasından soğukkanlılık çağrısı

Sayfa 9: Dünya'da düştü bizde çıktı
Paniğe kapılmamak lazım

Sayfa 10: Hammadde fiyatları tırmanışa geçti

Sayfa 15: ABD böyle terör görmedi
Dördüncü uçağın hedefi Camp David miydi?
New York bomboş kaldı

Sayfa 16: Kabil'de bomba sesleri
Bush: Saldırganlar cezalarını çekecek
Dumanlar Hürriyet heykeline ulaştı
Genelkurmay ekip önerdi
Çiller, dün Boston'daydı

Sayfa 17: 11 Eylül dostluk pekiştirecek
Klarides de yolda kaldı

Korkan Kanada hava sahasını kapattı
Küba'dan ABD'ye dost eli uzandı
Başkan Bush'u kaçırdılar
Dünya'da kırmızı alarm

Sayfa 18: Olağan şüpheli
New York'un simgesinde dehşet anı
Faşist ABD'liler yapmış olabilir
Türk aile şans eseri kurtuldu
"Olayın failleri sistemin parçası"
Klasik savaşlara son

Sayfa 19: Filistin halkı saldırıyı kutladı
THY uçağı da geri döndü
O söylemişti

Sayfa 20: Felaket filmlerini bile aştı
Amerikan AP'nin adeta dili tutuldu
Pearl Harbor hatırlandı
Terör saldırısı idam erteletti
AKUT'tan ABD'ye yardım teklifi
Kaplancılardan ölüm uçuşu

Sayfa 21: Uçağımız kaçırıldı
Herkes gökte uçak aradı
76. kattan koşarak indi ve kurtuldu
Tarifeli ölüm makineleri

Sayfa 22: Dışişleri: Uyarmıştık
'Kanatlarının altını gördüm'

Sayfa 23: İncirlik'te savaş alarmı
Sezer: Şiddetle kınıyorum
Ankara'da kriz masası
Ecevit: Fiilen teyakkuzdayız

Sayfa 36: Aman Tanrım

13 Eylül 2001

Sayfa 1: İlk hedef Ladin
Başkan'ın uçağını hedef aldılar
Geriye bu enkaz kaldı

Sayfa 2: Boeing 757'nin asıl hedefi Beyaz Saray'dı
Dehşet sanal alemi de sardı
Dumanlar uzaydan bile göründü

Sayfa 3: Can kaybı korkunç
Zarar: 29.3 katrilyon
Sigorta bedeli 15 milyar dolar

Sayfa 4: Az sonra öleceğim
Ablasının uçağı işyerine çarptı
Binalardaki 600 Türk yaşıyor mu?

Sayfa 5: Uçak roket, yakıt napalm
American Airlines 'sabıkalı' çıktı

Sayfa 6: İkiz Kuleleri uçak değil, yangın çökertti
Azrail çığlıkları dinlemedi
Kartlardaki New York tarih oldu

Sayfa 7: Piyasalara dolar yağıyor
Ekonomide iyimser ve kötümser beklentiler
Kaplanlar etkilendi
Dünya ilk şoku atlattı

Sayfa 8: Bir zamanlar Amerika
430 şirket merkezi yerle bir oldu
Uluslararası bankalar çalışanlarını arıyor

Sayfa 9: Paniğe gerek yok
Derviş: Tablo karanlık değil
'Karışıklık kısa sürer'
Morgan Stanley de yerle bir
Krediyi etkilemez
Global iş merkezi
Hazine'nin tanıtımı iptal
TÜSİAD'dan tepki

Sayfa 10: Herkes soğukkanlılığını korudu
Uzmanlar uyardı: Panik yapmayın
Spekülasyona izin yok

Sayfa 14: Ecevit'e ilk terör raporu
Türkiye'de bir günlük yas
Liderlerden mini zirve
Arama çalışmaları sürüyor

Sayfa 15: Yıldızlar 'savaş' dedi
Hollywood kepenk indirdi
Üç ay öncesinden yeni Pearl Harbor uyarısı

Sayfa 16: Ladin'in tam 53 kardeşi var
Saldırı benim işim değil, ABD'lilerin işi
ABD'den asrın insan avı
İsrail'den 'fırsat' operasyonu: 10 ölü
80 BM görevlisi Kabil'i terk ediyor

Sayfa 17: Başkan Bush: Bu bir savaş
NATO savaşa hazır
Dünya tedirgin
"Rusya bu şansı değerlendirmeli"
"Savaş uzun sürecek"

Sayfa 18: Ne değişecek

Sayfa 19: Manşet terör
Senaryosu Akit'ten

Sayfa 21: Erdoğan: Filistin'in sevinci yanlış

Sayfa 23: Amerikan güvenlik sistemi neden çöktü?

Sayfa 31: Spora terör freni

<u>14 Eylül 2001</u>

Sayfa 1: Türkiye gibi yapalım
Esin kaç binanıza uçak çarptı
Bir tehlike yok ofislere dönün
Hepsi 4 İslam ülkesinden
Ölü sayısı 40 bini bulabilir
650 bin külçe altın gitti mi?
Ecevit'ten İncirlik izni

Kuledeki dumanda kurukafa görüntüsü

Sayfa 2: Ölümün yüzü mü?
Gökdelenlerin imajı da yıkıldı
New York'u nükleer uçak gemisi koruyor

Sayfa 3: Öldüren anons: Binayı terk etmeyin
30 bin ceset torbası

Sayfa 4: Uçak çarptı Esin, kaçın
Allah'tan uyuya kaldı
"2000 kişi hep birlikte sığınakta ağlıyorduk"

Sayfa 5: Yozgatlı bir Türk kayıplar arasında
"Türkiye'de alanlar güvenli"
Asansörde kaldı hayatı kurtuldu
ABD hava sahasını açtı
Küçük cesur yürek
Yakınlarına yardım yağıyor
Uçakta cep yasağı kalkabilir

Sayfa 6: Dört milyon beygir çarptı
Yıldızların dünyası kepenkleri kapattı
"Teröristlere Hollywood senaryoları yol gösterdi"

Sayfa 8: Dünya ekonomisini bekleyen altı risk
IMF Dünya Bankası zirvesi erteleniyor

Sayfa 9: Dünya durgunluğa karşı önlem alıyor: Fed faiz indirimi planlıyor
Avrupa'ya dolar takviyesi
Petrol piyasası sakinleşti

Havayolu şirketlerinin zararı 10 milyar dolar

Sayfa 10: Altında güç ABD'nin elinde

Sayfa 11: Bir şok da İMKB yedi
Merkez Bankası: Duruma hakimiz

Sayfa 14: İncirlik hareketli
Amerika nasıl vuracak?
İşte Meclis'in gizli komuta merkezi
"Biz tedbirimizi aldık"
Ecevit: NATO'yla birlikte savaşırız

Sayfa 15: İkizler, Babil kulesi gibiydi
Kissinger: Apo olayı bize ders olmalı
Kan bağışında sevinç ve hüzün
Külçe altınlar buharlaştı mı?

Sayfa 16: Müthiş operasyon
Afgan terörist Dion fanatiği
"Bizi atlatacak kadar zeki değil
Dick Cheney Camp David'e götürüldü
Bomba korkusu Kongre'yi boşalttırdı
New York'ta üç havaalanı kapatıldı
Pennsylvania'daki kara kutu bulundu
Müşerref'ten Bush'a: Hazırız
Londra'da bir kişi tutuklandı
New York'ta sahte pilot yakalandı

Sayfa 17: Bush'un gözyaşları
Ladin'in 34 ülkede 3000 militanı var

FBI: Dördüncü uçağı düşürmedik diyemeyiz

Sayfa 18: Yeni dünyanın uzun savaşı
ABD dünyaya komşu olduğunu anladı

15 Eylül 2001

Sayfa 1: Savaş uzun sürecek
İyi ki Türkiye var
Son sözler: Seni sevdiğimi unutma
Ladin'in Türk savaşçıları
Bush'a savaş yetkisi verildi

Sayfa 2: Halk savaşa hazırlanıyor

Sayfa 3: Fatura müslümanlara kesildi
Türklerin camisi koruma altında
Kurbanlar için dua ediyorlar

Sayfa 4: Saldırılar oyun oldu
Sanal savaşta ilk hedef Afganistan
İki kara kutu bulundu

Sayfa 5: Ladin-İslami Cihad ortaklığı
İncirlikte heyecanlı saatler

Sayfa 6: Dünya onlar için gözyaşı döktü
Türkiye yası erken unuttu

Sayfa 7: Şu Türkler iyi çocuklar
AB'ye üyelik şansımız arttı
İhracatta 'teröre lanet' ambalajı

"Sözde değil, gerçek dost"
Chibber: Saldırı Türkiye'yi etkilemez

Sayfa 8: Paniğe karşı para ilacı

Sayfa 9: Piyasalar canlanacak

Sayfa 11: Misilleme korkusu
Üs endişesi Turizm hisselerini vurdu

Sayfa 16: "Gökten kol ve bacak yağıyordu"
Duygu yüklü veda
"Yarım saat geç olsaydı..."
"Üzülmeyin çabuk öleceğiz"

Sayfa 17: "Biz hazırız"
Türkler vize alamıyor
İlk önlem: Uçaklara çakı bile sokulmayacak

Sayfa 18: Savaş başlıyor
Sürekli yer değiştiriyor
Ladin için ölen Türklerde var
Taliban lideri: Cesaretle savaşın

Sayfa 19: Bush'a savaş yetkisi verildi
Terörle mücadeleye 40 milyar dolar
Faciada ölenler için ayin

Sayfa 20: Kulenin içinden son fotoğraflar
Umutlar azalıyor
Tırnak ve oje teşhisi

Taliban'ın belalısı öldü
215 Türk'ten haber alınamıyor

Sayfa 21: Nükleer silahsız son savaş başladı
Nato'nun amacı...
İtirazlar kesilecek
Tek örgüt olmalı
Macera yanlıştır
Rusya etkin olur

Sayfa 23: Filmler, terörü teşvik ediyor mu?

16 Eylül 2001

Sayfa 1: Türkiye üç üs veriyor
Vur ve süpür!
Müşerref'ten tam destek
Teröristin karısı Türk
86'ncı kattan gelen telefon

Sayfa 3: Avcı jetler kaçırılan uçağa yetişemedi
'Sıradaki hedef Atlanta olabilir'

Sayfa 4: Blair'den nükleer savaş uyarısı
Tv'ler rekor kırdı
Müslümanlar koruma altında
Temsilciler Meclisi'nden kınama

Sayfa 5: Teröristlerin Türk aşkı
FBI ifade için bir Türk'ü arıyor

Sayfa 6: Tanrı neden engellemedi?

‘Sizi seviyorum’ dedi ve...

Sayfa 10: Piyasaların gözü ABD’de
Bonoda ‘üç hane’ sinyali
Likit kalmak tavsiye ediliyor
Yabancılar dövize döndü

Sayfa 11: Savaş bonosu gündemde
Wallstreet’te işbaşı
Morgan Stanley’lileri antrenman kurtardı
Patronun gözyaşları

Sayfa 17: Savaş ilanı
Amerika halkı savaş istiyor
İşte Bush’un beyin takımı

Sayfa 18: Gökten vuracaklar
Saddam: Bu kez vurmayın

Sayfa 19: Hedef Afganistan
Taliban: Sizi de vururuz
Pakistan okey verdi

Sayfa 20: ABD’ye iki yeni üs
ABD yolcularına dört arama
THY seferi buruk başladı
Teröristler ABD’de eğitim almış
Paran varsa pilot ol...

Sayfa 21: Brüksel’de terörü kutluyorlar
Terörün dini olmaz

Savaş asıl 9 Eylül'de başladı
Demirel: ABD dünyayı bölmesin
Almanya'nın tavrı değişecek mi?

Sayfa 23: Bu felakette yas tutmalı mı?

17 Eylül 2001

Sayfa 1: Ölüm kapanı
Üç güne kadar gel
Çok şey bilen adam tutuklandı
131 Türk'ten haber çıkmadı
'Tehlikeli tırmanış durmalı'
'Savaş yayılırsa sonuç alınamaz'

Sayfa 7: New York borsası açılıyor: Dünya piyasaları nefesini tuttu bekliyor
Havayolu şirketleri iflasın eşiğinde

Sayfa 9: 'Onarım ABD'yi canlandıracak'

Sayfa 15: Ölümden kaçış
Baba Mike için on binler ağladı
Terörün tozunu alıyorlar
Terör fırsatçılarına ceza geliyor: Bayrak fiyatları iki katına çıktı
İsviçre Taliban'ın banka hesaplarını dondurdu
Pakistan Taliban'a üç gün süre verdi
İran ve Suriye yardıma sıcak
Rusya ve Fransa çark ediyor...
Şah Mesud'u da Ladin öldürtmüş

Sayfa 16: 'Müslümanları artık aramıza almayalım'
Ben yapmadım

Hizbullah üzgün olduğunu açıkladı
Irak: Amerikalı muhalifler yaptı
MOSSAD: Geçen ay ABD'yi uyarmıştık!
Tadilat masrafı: 1 milyar dolar
Enkazda teröristin pasaportu bulundu
Gerçek bir kamikaze anlatıyor: 'Herkes gönüllü olmaz'

Sayfa 17: Türk sevgilinin ifadesi önemli
Enkazı kaldırmak 1 ay sürecek
Tutuklu zanlı sayısı 2 oldu
Operasyonun adı: Asil Kartal
Teröristlerin Yemen bağlantısı bulundu

Sayfa 18: Ecevit: Kaygılıyım
Kahvaltıya gitmedi, kurtuldu
Başımın üstünde bir uçak
İncirlik'te heyecan
131 Türk aranıyor
Ayşe'yi gören var mı?
Bush 'vurun' emri vermiş
Türkiye göç rotasında

18 Eylül 2001

Sayfa 1: Eyvah! Atom bombası
'Ladin bir şeytan'
Bush saçmaladı: Bu haçlı seferidir

Sayfa 6: Faizi indirdiler, alkış tuttular borsada düşüşü yumuşattılar
Avrupa, ABD ile moral buldu
THY'nin zararı 1.5 milyon dolar
Washington zirvesi ertelendi

Sayfa 7: ‘Şartsız destek verelim’

Sayfa 8: Borsa dipten döndü
Irak mazotu kesti
Osman Birsen: Ek tedbire gerek yok
Vatanseverlik fonu önerisi
Petrol fiyatları 29.63 dolara çıktı

Sayfa 9: Dolar 1.5 milyonu aştı
Faiz üç haneli oranlara dayandı
Cumhuriyet altını 100 milyon lira

Sayfa 15: Rusya’dan ABD’ye istihbarat garantisi
İkinci uçağa füze mi atıldı?
Mimar, uçakları unutmamış ama...
Kurbanlar için şarkı yazacak
Özbekistan’dan destek sözü
Taliban’dan sınıra Scud

Sayfa 16: Bush: Bu bir haçlı seferi
‘Müslümanlar için Cihad zamanıdır!’
Dünya borsaları Ladin’e çalışmış
Pakistan ikna edemedi
Zor kararlar Cheney’in işi
Fransa da yan çiziyor

Sayfa 17: Nükleer savaş tehlikesi
Özel timler Pakistan’da
Son anda binmişler
‘Düşman İslam değil’

Alimler bölündü

Sayfa 18: Fırtına öncesi sessizlik
Taliban sipere girdi
İncirlik'te en hareketli gün
Kabil'den büyük kaçış

Sayfa 19: Çiller: Türkiye tarihi bir fırsatla karşı karşıya
Yılmaz: Savaş boyutu olmaz, ekonomi etkilenmez
Erdoğan: Tanrı, ABD Başkanı'nı İsa yolundan ayırmasın
Hem demokrasi hem mücadele!

Sayfa 30: Modanın çiçek çocukları

3.1.2. Cumhuriyet Gazetesi'nin İncelenmesi

12 Eylül 2001:

Sayfa 1: Dünya sarsılıyor
Saldırı, ekonomi piyasalarını vurdu
Dehşet anları
ABD Başkanı Bush: Cezalandıracağız
Kabil'de patlamalar

Sayfa 3: ABD'de gün boyu kabus
'Hiroşimanın öcü alındı' Japon Kızıl Ordu üstlendi
Uzmanlar: Çağı değiştirecek olay
Hollywood'un dahi aklına gelmeyen yöntem

Sayfa 4: Alarm yanlış yerden verildi
Afganistan'da alevler yükseliyor
Gözler Ladin'e çevrildi
Kitaptaki senaryo gerçekleşti

Sayfa 5: Amerikan Başkanı George W. Bush saldırganları yakalayacaklarını söyledi: Cezalandıracağız
MGK Kriz masası toplandı
Dünya devletleri lanetledi
ABD savaş hali ilan etti
İncirlik'te şok
Filistin ve Lübnan'da sevinç gösterileri
Küba'dan dostluk eli
Emmy Ödülleri iptal edildi
Volvo'da kriz merkezi
AKUT çağrı bekliyor

Sayfa 6: İtalya'da yaşam durdu
İngiltere'de olağanüstü önlemler
Amerikan hedeflerine birçok kez bombalı saldırı düzenlendi
'ABD için 3. Dünya Savaşı'
Almanya'da şaşkınlık

Sayfa 12: Saldırı piyasaları vurdu
Türkiye'de ilk tepki dolar, faiz ve altında
Hükümet alarma geçti

Sayfa 13: Dünya ekonomisi felç
Para, petrol ve altına kayacak
Türkiye'yi zor günler bekliyor
Dış ticarette önemli partner

13 Eylül 2001:

Sayfa 1: ABD 'savaş' dedi
NATO'dan tam destek

Avrupa'ya ders olsun
ABD'nin yanındayız
Siber terör gündemde

Sayfa 3: 'ABD'liler psikolojik travma geçiriyor'
FBI teröristleri belirledi
İkiz kuleler neden çöktü
Teröristlerin psikolojileri: İnançları ve ilkel duyguları kuvvetli

Sayfa 4: Kaçırıldık, kaçırıldık...
Yaşama koşar adım...

Sayfa 5: Uçaklara silahlı muhafız gündemde
Derviş'ten O'Neill'a taziye
Müslümanlardan birlik mesajı
Maden işçisi yardıma hazır
Walt Disney bugün açılıyor
Dünya panik içinde
Havada güvenlik artıyor

Sayfa 6: Türkiye'de bayraklar yarıya
Avrupa ülkelerine ders olsun
Terör dünyada yaşamı durdurdu
ABD'ye eleştiri saldırıya kınama
İncirlik'te 'Delta' alarmı

Sayfa 7: Senaryolar gölgede kaldı
Komplo teorileri kitap listelerinde
Siber teröristler mi saldırdı?
Ülkelerine gidiş yolu arıyorlar

Sayfa 8: Saldırılar savaş hareketi
Dünya tedirgin
NATO harekete geçti

Sayfa 9: Dünya teröre karşı örgütlenmeli
'Planlı ancak klasik'
İstihbaratı en zor eylem biçimi
'Süper güç' imajı sarsıldı

Sayfa 10: İsrail, terörü fırsat bildi
Filistin kaygılı
Arafat kan verdi
Tel Aviv tetikte
AB dışişleri bakanları toplandı
'Füze savunma sistemi gerekli'

Sayfa 11: Bin Ladin: Ben yapmadım
Amerikalı kovboy bedel ödüyor
Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak
Üçüncü dünya savaşı başladı
Patlamayı muhalefet üstlendi

Sayfa 12: Korkulan başa gelmedi
Dolara geçici müdahale olabilir
Türkiye'de kriz derinleşebilir
Toplantılar iptal
Çarşıda bekleyiş hakim

Sayfa 13: Yatırımcının sığınağı altın
Bomba sigorta şirketlerinde patlayacak
Simge kule, nitelikli beyinlere mezar oldu

Le Monde: ABD hegemonyası: Bir rüyanın sonu
Yeni bir dönemin başlangıcı mı?

Sayfa 16: Olayın heyecanına kapıldılar

14 Eylül 2001

Sayfa 1: Yüzyılın ilk savaşı
Göreve hazırız
Müslümanlara saldırı arttı
Afganistan'da büyük panik
Kara harekatı planı
İnsan avı Avrupa'ya sıçradı
30 bin ceset torbası istendi
Teröre Karşı...
Kurtulduğuna sevinemedi

Sayfa 3: İncirlik Üssü'ne takviye güç
Afganistan'da Türk kalmadı
Hava-İş Sendikası: Kar uğruna güvenlikten vazgeçildi

Sayfa 4: Powell, Ladin'i işaret etti
İnsan avı Avrupa'ya sıçradı
'14 dinci militana eğitim verdim'
ABD'li köstebek aranıyor

Sayfa 5: Çalışmalara gaz engeli
Usame Bin Ladin bağlantılıydı: Filipin halkı ucuz atlatmıştı

Sayfa 6: Trajik insan manzaraları
Gore ABD'ye dönemedi
Yanlış anons iddiası

Konsolosluklar açılıyor
Cuma ‘yas ve dua’ günü
Perkins’in eşi de ölenler arasında
Financial Times: Dünya yalpalıyor
Müslümanlara saldırılar
Dinler çatışmasına dönüşmesin
Diyanet İşleri Başkanı: İslamla ilişkilendirilmemeli
Amr Musa Powella görüştü: Arap Birliği koruma istedi
Uçaktan eşine son mesaj: Kızımıza iyi bak
Yaşama son dokunuş
Kaçırılan dördüncü uçak: Yolcular mı düşürdü

Sayfa 7: Türkiye sürüklenmemeli
Sembolik değeri büyük

Sayfa 8: Kendi silahıyla vuruldu
En büyük tehdit siber terör
ABD biyolojik aşı peşinde
Film gösterimine erteleme
Kod Adı Kılıçbalığı gösterilmeyecek

Sayfa 9: Gökdelenlerden kaçış alarmı
En az 2 saat dayanmalıydı
Teknolojiye güven azaldı
Baykam’dan ‘kıyamet günü’ tasviri
Finans sektörünün kalbi durdu

Sayfa 10: Afganistan’da büyük panik
Kanada harekete geçti
Radikal İslamın tehlikesi anlaşıldı
Ariel Şaron: Bizim Bin Ladin’imiz Arafat

Sayfa 11: Yüzyılın ilk savaşını gördük
Ankara'nın da istediği oldu
Japonya uyardı: Saldırı savaşı tetikleyebilir
Washington'ın işareti bekleniyor
Dünya teröre karşı birleşti
Yunanistan kaygılı

Sayfa 12: İMKB'ye 'bomba' düştü
Piyasalarda nefesler tutuldu
ABD'den mali istek
Borsada açığa satış iddiası

Sayfa 13: Türk turizmine iptal darbesi
Denge ABD'ye bağlı
Dış ticarette kaygı dolu bekleyiş
ABD'nin serbest ticaret masalı
Umutlar bir başka bahara kaldı
Körfez ülkelerinin zararı büyük
1300 dolar harcıyor
Sigortacılıkta tehlike çanları
Makineler 5 dakika durdu
İMF ek niyet mektubu hazırlıyor

15 Eylül 2001

Sayfa 1: Ankara denge arıyor
Savaş hazırlığı başladı
Pakistan ve Afganistan halkları korku içinde
Amerika yitirdiklerine ağlıyor
19 zanlının adı açıklandı
Dünya çapında uyarı

Sayfa 3: Kriz masasına 125 başvuru
ABD'de harekat hazırlığı
Savaş psikolojisi yaşanıyor
İvanov: Tehdit kalkmayacak

Sayfa 4: 19 zanlının adı açıklandı
Merdivende can pazarı
Yeni bir saldırı önlendi
Ladin'in adamları 34 ülkede

Sayfa 5: Radikal İslam'ın sığınağı
İranlının uyarısı ciddiye alınmadı
Atta, okulda dua odası istemiş
İlk hedef Afganistan
İmamın saldırı yorumu
Havada 2 bin uçak vardı

Sayfa 6: Çifte standart eleştirisi
Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu: Avrupa Birliği bakışını değiştirecek
Prof. Dr. Özkan toplumsal durumu değerlendirdi: İnsanlarda intikam tepkisi değişecek
ABD televizyonları yayımcılık dersi verdi
'Lütfen onu bulun'

Sayfa 7: Türkiye denge arıyor
TBMM, kınama yaparak açılacak
Nurcan hemşire umut oldu
'Sadece örgütleri hedef alın'
İncirlik Üssü: İlk kez Awacs uçakları havalandı

Sayfa 8: Dünya düzeni değişiyor
Terör kurbanları için ayin
NATO kararına tam destek
Yeni bir Haçlı Seferi mi?

Sayfa 10: Savunma sorgulanıyor
'Caniler bir dinle eş tutulmasın'
'Anti- terör koalisyonu' İsrail'i böldü

Sayfa 11: Pakistan için zor karar
Biz ne yıkımlar gördük...
Taleban: Saldırıya karşılık veririz
Halkın yüzde 90'ı Bush'un yanında

Sayfa 12: Piyasada sarsıntı sürüyor
Financial Times: Yatırımcı uzak duruyor
JP Morgan: Türkiye tahvili önerisi

Sayfa 13: Görünen, buzdağının üstü
Borsalar 'en uzun güne' hazır
Uluslararası piyasalarda sert düşüş
Wall Street kayıplarını arıyor
Chibber: Saldırı bizi etkilemez

16 Eylül 2001:

Sayfa 1: Ankara'nın tek koşulu kanıt
Bush: Vurmaya hazır olun
Kara harekatı senaryosu
Taleban'dan savaş tehdidi
Cehennemde inceleme
Yapılan saldırı dönüm noktası

Avrupa'yı korku saldı
Üç aşamalı hazırlık

Sayfa 3: Jetler kalktı ama geç kaldı
Bir Türk de aranıyor
Umutlar azalıyor
Araplara saldırılar yoğunlaştı

Sayfa 4: İntikam adalet değildir
Facia görüntü kaçırıldı
Dehşete doğru koşarak gittiler
Halk savaş psikolojisi içine girdi

Sayfa 5: Ankara'nın koşulu kanıt
İncirlik sakin bir gün geçirdi
Habur'da endişeli bekleyiş

Sayfa 6: 'Kara harekatı' senaryosu
Afganistan'da üç safhalı plan uygulanacak
Olan sivillere olacak
Bin Ladin için geç kaldılar
Terörün para kaynağı kurutulacak

Sayfa 7: BM'ye terör ertelemesi
Almanya dincileri izliyor
Metrelerce kuyruk
Ladin'i ailesi de kınadı
Rastlantılarda 9 ve 11

Sayfa 8: Bush: Savaşa hazır olun
Avrupa'yı korku sardı

Böyle bir ölümü haketmediler
Teröristin sevgilisi Türk
Türk: Uyarırken dikkatli olunmalı
ABD'ye destek çöküşle biter
CUSİAD'dan teröre tepki
"Bunu yapanlar insan olamaz"
Her ülke kendi için kullanacak
Olay farklı acı aynı

Sayfa 9: Pakistan işbirliğine hazır
Taleban'dan komşularına savaş tehdidi
Bağdat: ABD ektiğini biçiyor
Hamas'tan Bin Ladin'e destek

Sayfa 12: ABD'ye yapılan saldırı dönüm noktası

Sayfa 13: Çökme riski var mı?
Petrolde belirsizlik
Altın sığınak mı?
Gözler Wall Street'te
İtalyanlar yüzüğü attı

17 Eylül 2001

Sayfa 1: Nükleer savaş kabusu
Taleban'a ültimatom
Çayda 'özel' tehlike
Terörist saldırı dış basında
Onları 10 aydır görmedim
ABD'den ilk uçak geldi
İstifa etti ölümden kurtuldu
Acı çektirmeyin

Ben yapmadım
İşsizler ordusu

Sayfa 3: İncirlik'te eğitim uçuşları sürüyor
ABD'den ilk uçak geldi
Ölümden kurtaran istifa
Göçmenlere kötü haber
Kriz masasına 457 başvuru

Sayfa 4: FBI elinden kaçırmış
Ferguson'dan çocuklar için kampanya
Onları 10 aydır görmedim
Körü körüne ölüyorlar
Saldırının parası borsadan geldi

Sayfa 5: CIA'ya öldürme yetkisi isteniyor
Kör misilleme Batı'ya karşı terörü arttırır
Misillemenin hedefi yok
İnternette şeriat örgütlenmesi

Sayfa 8: Nükleer savaş korkusu
Hiroşimayı andıran görüntü
ABD, kendinden neden nefret edildiğini sormalı

Sayfa 9: Bush'un yanıtı sert olacak
Bizim yarattığımız bir şeytan
Futbolcuların saygı duruşu
The Independent: 'MI5 iş başında'
The Sunday Times: 'ABD'ye 'Acele etme' uyarısı'
'Bu savaş değil terörizmdir'
Çalışmalar sürüyor

MOSSAD ABD'yi uyarmıştı
'ABD tuzağa düşmemeli'
Uçağa bomba ihbarı
Neonaziler yas mitingini dağıttı

Sayfa 10: Bush Şaron'a yüz çevirdi
Washington'a destek yarışı
Tahran'dan New York'a taziye mesajı
Hasımlarıyla işbirliği yapacak

Sayfa 11: ABD: Tek seçenek saldırı
Savaş tamtamları
Köktendinci Taleban'a ültimatom
Kabil'den kaçıyorlar
Baş şüpheli yine reddetti

Sayfa 13: Bütün gözler Wallstreet'te
Rakip borsacılar kucaklaştı
Havayolu şirketlerinde 12 bin kişi işini yitirdi
Petrol fiyatı için üst sınır 30 dolar olacak
Desteği ver yardımı al

<u>18 Eylül 2001:</u>

Sayfa 1: Derviş: Kayıtsız şartsız destek
George Bush: Haçlı Seferi Gafı
Dünya Basını: ABD acele etmemeli
Washington: Irak'la ilgili bir kanıt yok
Afgan halkı sınırlara yığıldı
Dışişleri Bakanı Cem: Her türlü yardıma hazırız
Yılmaz'ın iddiası: Geniş ve kapsamlı olmaz

Sayfa 3: İncirlik hazırlanıyor
Jackson'dan yardım şarkısı
Rusya ağırlığını koyuyor
Rusya ve ABD ortak çalışacak
Afgan kadınların umudu
Demirel ABD'yi uyardı
Güvenlik önlemlerine tepki
Atta: Hayatım ve ölümüm Allah'a ait
Fischer: Karşılık vermek şart
Clinton'da peşindeydi
SAS'lar öncülük yapacak

Sayfa 4: Ankara için zor dönem
ABD'nin yanındayız
Sezer: Terörle savaşımda ortak anlayış şart
Hükümete sağduyu çağrısı

Sayfa 5: Dünya çapında arama
Vietnam'dan beter olur
Bağdat'la ilgili kanıt yok
UÇK ile Ladin bağlantılı
Suudi terörist dağlarda
Ölü yada diri istiyorum

Sayfa 6: ABD gözdağı verecek
The İndependent: Belirsiz bir çatışmaya gidiyoruz
Türkiye'nin yeni rolü
Hukuk devleti ve ABD tartışmaları

Sayfa 7: Teknolojinin kırılganlığı
The Wallstreet Journal: Avrupa'dan şartlı destek

Masumlar öldürülmesin
Uzun sürecek misilleme

Sayfa 8: Bush'un Haçlı Seferi
Ecevit: Yanlış anlaşıldı
Seferler amacına ulaşamadı
Korkudan 'haç' takmaya başladılar
Öfke Avrupa'ya sıçradı

Sayfa 9: Afganlar sınırda sıkışıp kaldı
Savaş gemileri demir alıyor
Ladin'de kimyasal silah var
Son kararı ulema verecek

Sayfa 10: Derviş: Kayıtsız şartsız destek
Merkez Bankası cesur davrandı
Türkiye kayıplı çıkacak
JP Morgan: Türk ve Mısır tahvillerine yönelin önerisi
Dünyada altına hücum

Sayfa 12: 7 milyar dolar uçtu
'Daha sağduyulu olun' çağrısı yapılıyor

Sayfa 13: Piyasanın freni patladı
Wallstreet'te tarihi düşüş
İMF toplantıları ertelendi

Sayfa 14: New Yrok'un silueti değişirken

Sayfa 15: John Updike, ABD'ye saldırıyı değerlendirdi

SONUÇ

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin simgesi olan İkiz Kulelere yapılan saldırı yalnızca terör amaçlı değil, Amerika Birleşik Devletleri'nin uygulamaya koyduğu Yeni Dünya Düzeni'ne karşı bir başkaldırı olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri gücünü temsil eden Pentagon ve uluslararası sermayenin ekonomik egemenliğini simgeleyen New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine yapılan saldırı küreselleşme karşıtı bir eylem olarak gerçekleştirilmiştir. Her yönüyle küreselleşen terörün en büyük örneklerinden biri olan saldırılar tüm dünya üzerinde etkisini hissettirmiştir. Küreselleşen terörü önleyecek tek yöntem, demokrasinin devlet ve kültürel grupları içine alacak biçimde küreselleşmesidir.

Bu çalışmada yaşanan terör olaylarının nedenlerinden biri olan küreselleşme işlenmiştir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte küreselleşme hız kazanmıştır. Bununla birlikte evrensellik, ulus-devlet, kimlik, etniklik, yerellik gibi kavramlar yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Çalışmanın birinci bölümünde ele alınan küreselleşmenin, dünya üzerine ekonomik, siyasal, teknolojik ve sosyal alanda yansıyan etkileri tartışılmıştır. Küreselleşmenin siyasal ayağı olan Amerika Birleşik Devletleri'nin küreselleşen dünyanın liderliğini yapması ve bunu koruması, ekonomik ayağı olan uluslararası sermayenin egemen oluşu ve kültürel ayağı incelenmiştir. Siyasal ve stratejik etkilerinin de değerlendirildiği çalışmada, dünya ve Türkiye üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçlar da bu bölümde ele alınmıştır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan merak duygusuyla dünyanın keşfedilmeye çalışılması, coğrafi keşifler, Sanayi Devrimi ve SSCB'nin dağılımıyla hız kazanan küreselleşme olgusunun tarihsel gelişimine de bu bölümde yer verilmiş ve konu detaylarıyla incelenmiştir.

Geçmiş dönemde yaşanan savaşlar, daha yakın zamanda yaşanan Körfez Savaşı gibi gelişmeler dünyada ülkeler arasındaki rollerin değişmesine, dengelerin bozulmasına neden olmuştur. Bu çerçevede uluslararası ilişkilerde söz sahibi olan ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri yeni bir dünya düzeninin gerekliliğini savunmuştur. Bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler ve iletişim kanallarının artışı Yeni Dünya Düzenine taban hazırlamıştır. Uluslararası sermayenin büyük şirketler bazında bir düzen oturtması amacında olan Yeni Dünya Düzeni, bir değişime neden olmuştur. Ancak bu da kalıcı olmamıştır ve kimilerine göre Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni bir dünya düzeni arayışları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Aynı bölümde Yeni Dünya Düzeninin nasıl doğduğu ve bu konudaki görüşler de tartışılmıştır.

Günümüzde devletlerin yürüttüğü politikalar çerçevesinde dünyada düzen sürekli olarak bir değişim içerisindedir. Bugünü değerlendirecek olursak gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Gelişmiş olan ülkeler her alanda söz sahibi olmaktadır. Bu alanlardan birisi de kitle iletişim araçlarıdır. Bu çerçevede yayınlanan haberlerde gelişmiş ülkelerin haberlerine yer verilmekte ve gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin haberlerine çok yer verilmemektedir. Batı-Doğu ikileminin yaratıldığı kitle iletişim araçlarında, haber akışında bir düzensizlik gözlemlenmektedir. Bu dengesizlik uluslararası iletişim düzeninde karışıklığa ve tek yönlülüğe neden olmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde bu dengesizlik de işlenmiş, sebepleri ve sonuçları tartışılmıştır.

Enformasyon dağılımında olan dengesizlik ve düzensiz akış sebebiyle kültürel emperyalizm olgusu ortaya çıkmış ve bu olgu UNESCO tarafından 1970'li yıllarda gündeme getirilmiştir. Ekonomik yetersizlikler nedeniyle basını finanse edemeyen az gelişmiş ülkeler, düzensiz haber akışında harcanmakta ve rutin haberlerine dahi dünya gündeminde yer verilememektedir. Batı ülkelerinin yer aldığı haberlerin, Doğu ülkelerine oranla ön planda olması, gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler arasındaki haber seçiminde her zaman önceliği gelişmiş ülkelerin alması, haber dolaşımı dengesizliğine yol açmıştır. Bu bölümde McBride raporunda da,

büyük ajansların haberlerinde, yüzde 10 ile yüzde 30 arasında, gelişmekte olan dünyaya yer verdikleri belirtilmiştir. Bu nedenle demokratik bir iletişim olabilmesi için tek yönlü değil, adil bir şekilde çift yönlü haber akışı sağlanmalıdır. İletişim kanalları dahi Amerikan emperyalizminin yayılmasına hizmet etmektedir. Kültürel emperyalizm olgusu ve kültürel emperyalizm bağlamında medyanın rolüne birinci bölümde yer verilmiştir ve konu tartışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise küreselleşmenin doğurduğu olumsuz sonuçlar doğrultusunda ortaya çıkan küresel terör olgusu işlenmiştir. 11 Eylül 2001 terör olayları ile adını sık andığımız küresel terör, adeta Amerika Birleşik Devletleri ve radikal İslamcılar arasında bir savaşın getirisi olmuştur. Ancak yaşanan olayların ardından Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu üzerinde yürüttüğü baskıcı politika, mevcut yönetimler üzerinde ağırlığını hissettirmektedir. Politik dayatmalar getiren bu baskı durumu, Körfez Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri'ne destek veren Arap ülkelerinin bir adım geri atmasına neden olmuştur.

Ulus-devletlere karşı baş kaldıran alt kültür gruplarının terörist saldırıları, yaygınlaşan teknolojik silahlar, canlı bombalar ve adeta bir silah niteliği kazanan uçaklar terörizmin daha da yaygınlaşmasına neden olmuştur. Kendilerini böyle saldırılara karşı korumak isteyen ulus-devletler, karşılığında aynı terörist yöntemler kullanınca terörizm küreselleşen bir hal almıştır. Ancak 11 Eylül 2001 terör olaylarını diğerlerinden ayıran şey, simgesel nitelikler taşımasıdır. Bu saldırıda Pentagon, Amerika'nın askeri gücünü, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri ise uluslararası sermayenin ekonomik egemenliğini simgeleyen hedefler olmuştur. Saldırı Amerika Birleşik Devletleri'nin topraklarına yapılan ilk yabancı saldırı olmuştur. Bu tam anlamıyla küreselleşme karşıtı bir eylem olarak hayata geçirilmiştir.

Bu sebeplerle çalışmanın ikinci bölümünde küresel terör olgusu ve nedenleri detayları ile incelenmiştir. Masum insanların ölümüne sebebiyet veren terör eylemlerinin sürmemesi için yürütülen politikalar konusunda daha dikkatli olması

gerektiği sonucuna varılmıştır. Zira bu olaylar ölen insanlar ve yarattığı ağır tahribatla kalmamakta, hem bunu yaşayan ülkeye hem de dünya politikasındaki dengelerin yeniden bozulmasına sebep olmaktadır.

Bu gibi nedenlerle 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan saldırıların hem dünya hem de Türkiye'ye etkileri olmuş ve bu konudaki görüşlere de çalışmada yer verilmiştir. Televizyonlardan naklen yayınlanan saldırılar, başta Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayanların milliyetçilik duygusunun pekişmesini sağlamış ve ülke vatandaşlarının kenetlenmesini sağlamıştır. Saldırı ardından ülkede bunun olduğunu gösteren en önemli simge ise ülke genelinde yaygınlaştırılan ulusal bayraklar olmuştur.

Olayın ekonomik, siyasal ve stratejik etkilerinin değerlendirildiği araştırmada, yine olaylardan büyük payını alanlardan birinin de havayolu şirketleri olduğu ve pek çoğunun iflasa giden bir yola saptığı gözlemlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyanın siyasal liderliğine soyunması ve olayı gerçekleştirenin radikal İslamcı bir grup olması sebebiyle dünyada İslam'a karşı bir hareketlenme başlamıştır. Terörle mücadele eden ve kendi topraklarında da buna benzer vahşet olaylarını yaşayan Türkiye de, bu savaş sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında yer almıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde olayların basına yansımaları irdelenmiştir. Uluslar bazında etkileri değerlendirilen olayları, o gün milyonlar televizyonlardan canlı olarak izlemiştir ve basın yayın organları olay yerinden canlı bağlantılar yapmıştır. İzleyenler yaşananları anı anına izlemiş, o heyecana tanık olmuştur. O gün hızla gelişen olaylar çerçevesinde medya kuruluşları o heyecana rağmen ufak tefek hatalar yapmış olsalar da, çirkin görüntülere ve ceset görüntülerine yer verilmemiştir. Binadan atlayanların görüntüleri basına yansımış olsa da, yere düşüş anları kayıt dışı kalmıştır. Basın kenetlenmiş, görüntü alışverişinde sorun yaşanmamış ve adeta işbirliği yapan bir grubun alt kuruluşları gibi hareket etmiştir. Ancak kimi televizyon kanalları yaptığı çalışmalarla diğerlerinden sıyrılırken, haber ajansları arasında da bir

haber atlatma durumu süregelmiştir. Her şeye rağmen en çok izlenen televizyon kanalı CNN olmuştur. CNN'i, ABC ve Fox izlemiştir.

Olayların Türk yazılı basınına olan etkileri de çalışmada incelenmiştir. Bu noktadan hareketle, Türkiye'nin fikir gazetelerinden Cumhuriyet Gazetesi ve kitle gazetelerinden Milliyet Gazetesi'nin 11 Eylül 2001 günü yaşanan olayların ardından 1 haftalık süreçte yayımladığı haberler ele alınmıştır. Gazeteler üzerinde yapılan inceleme sonucunda dünyada büyük yankı bulan terörist saldırılara genişçe yer ayrıldığı ve gelişmeler çerçevesinde dünya ve Türkiye üzerindeki politik, ekonomik ve siyasal etkilerinin işlendiği görülmüştür. O dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a açacağı savaş, bunda Türkiye'nin rolü ve kimin yanında yer alacağı ise ilerleyen günlerde her iki gazetede de ağırlıklı olarak işlenmiştir. Köşe yazılarının dahil olmadığı araştırmada, Milliyet Gazetesi'nde konuyla ilgili 325, Cumhuriyet Gazetesi'nde ise 315 haberin yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Medyada gelişmiş ülkelerle ilgili yapılan rutin haberlerin bile az gelişmiş ülkelerle ilgili haberlere oranla daha büyük yer alması, uluslararası ilişkilerde sözü geçen güçlü devletlerin haber akışındaki dengeyi bozması ve gazeteciler üzerindeki hakimiyeti nedeniyle insanların haber alma özgürlüğünün kısıtlanması genel olarak ulaşılan sonuçtur.

KAYNAKÇA

Adil, İdris: **Haberde Dışa Bağımlılık**, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1991, Aktaran: Koçer, Dilara N., **11 Eylül ve Amerikan Popüler Kültürüne Yansıması: Bilgisayar Oyunları Örneği**, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2009, (Çevrimiçi), http://eskiweb.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/2004.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Barnet, Richard J. ve Cawanagh, John: **Global Düşler: İmparator şirketler ve yeni dünya düzeni**, Çev. Gülden Şen, İstanbul, Sabah Kitapları, 1995 Aktaran: Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.

Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz: **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Basınına ve Toplumuna Yansıması**, İstanbul, İÜ İletişim Fak. Yayınları, 2000.

Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz: "Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 2008, Sayı 31, s.39-50.

Chomsky, Noam: **11 Eylül ve Sonrası Dünya Nereye Gidiyor**, Türkçesi: Taylan Doğan- Nuri Ersoy-Mehmet Kara-Ali Kerem, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2002.

Cottle, Simon ve Rai, Mugdha: "Global 24/7 news providers", **Global Media and Communication**, 2008,Cilt 4, Sayı 2, s.157-181, Aktaran: Akdemir, Semra, "Uluslararası Enformasyon Akışı: Kavramsal Bir Çözümleme", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi**, 2008, Sayı 9, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Eilders, Christiane: **Media under fire: Fact and fiction in conditions of war**, (Çevrimiçi), http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/review-860-p639/$File/irrc_860_Eilders.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Fukuyama, Francis: "11 Eylül'den Sonra Tarih Yeniden Mi Başladı?", Çev: Yusuf Kaplan, **Umran Dergisi**, Ekim 2002.

Fukuyama, Francis: "Amerikan İslamcılığının Sonu", **Financial Times**, 15 Eylül 2001, **ABD, Terör ve İslam "11 Eylül Üzerine",** Der: Ahmet Demirhan, Ankara, Vadi Yayınları, 2001.

Gökçe, Orhan: "Terörizm Çağında Düşman İmajları-Düşman İmajlarının Savaş Müdahale ve Diğer Aksiyon ve Reaksiyonlar Açısından Önemi", Der: Orhan Gökçe ve Uğur Demiray, **Terörün Görüntüleri Görüntülerin Terörü**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2004, Aktaran: Koçer, Dilara N.: **11 Eylül ve Amerikan Popüler Kültürüne Yansıması:**

Bilgisayar Oyunları Örneği, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2009, (Çevrimiçi), http://eskiweb.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/2004.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Gökdağ, Remzi: **Amerikan Medyasında 11 Eylül,** İstanbul, E Yayınları, 2001.

Gözen, Ramazan: **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.

Hachten, William A.: **The World News Prism: Changing Media and Clashing Idologies.** Ames: Iowa State University Press, 1987, Aktaran: Akdemir, Semra, "Uluslararası Enformasyon Akışı: Kavramsal Bir Çözümleme", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi**, 2008, Sayı 9, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Jones, R.J. Berry: **Globalisation and Interdependence ın the International Political Economy**, London, Pinter Publishers, 1995, Aktaran: Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.

Kaya, A. Yalçın: "Uluslararası İletişimde Bir Sorun Olarak Haber Ve Çözüm Önerileri"**, (**Çevrimiçi),

Selçuk Üniversitesi İletişim Fak. Dergisi, 2006, Cilt 4, Sayı 2, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Koçer, Dilara N.: "11 Eylül ve Amerikan Popüler Kültürüne Yansıması: Bilgisayar Oyunları Örneği", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2009, (Çevrimiçi), http://eskiweb.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/2004.pdf, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Kongar, Emre: **Aydınlanma Yazıları, "**Küresel Terörün Kaynakları ve AKP**"**, (Çevrimiçi), http://www.kongar.org/aydinlanma/2004/434_Kuresel_Terorun_Kaynaklari.php, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Kongar, Emre: **Küresel Terör ve Türkiye**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005.

Laszlo, E.: **Information Technology and Social Change: An Evolutionary Systems Analysis. Behavioral Science**, Oct, 37(4), 1992, Aktaran: Yüksel, Müberra, "Küreselleşme Sürecinde Yeni Bir İletişim Ortamı", **Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7,.Sayı: 28. Haziran 2007, s.317-326, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Matterald, Armand: **İletişimin Dünyasallaşması**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001.

McLuhan, M.: **Understanding Media: The Extansion of Man,** New York, New American Library, 1969, Aktaran: Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.

Mowlana, Hamid: **Global Information and World Communication**, New York, Longman, 1986, Aktaran: Akdemir, Semra, "Uluslararası Enformasyon Akışı: Kavramsal Bir Çözümleme", **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi**, 2008, Sayı 9, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Özer, Ahmet: **11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme**, Ankara, Elips Kitap, 2005.

Özcan, Nihat Ali: "Küresel terörle mücadelede insanlık kaybediyor", **Zaman Gazetesi**, 06.01.2004, Aktaran: Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s.164.

Primakov, Yevgeniy: **11 Eylül ve Irak'a Müdahale Sonrası Dünya**, Çev. Fatma Arıkan ve Serdar Arıkan, İstanbul, Doğan Ofset, 2004.

Rosenau, James N.: **The Study of Global Interdependence; Essays on the Transnationalisation of World Affairs**, London, Frances Pinter Ltd., 1980, Aktaran: Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.

Said, Edward: "Şüpheciliğin Zorunluluğu Geri Tepki ve Geriye Dönüş", **Znet**, **ABD, Terör ve İslam "11 Eylül Üzerine",** Der: Ahmet Demirhan, Ankara, Vadi Yayınları, 2001.

Said, Edward: **Şarkiyatçılık, Batının Şark Anlayışları**, İstanbul, Metis Yayınları, 1999.

Steger, Manfred B.: **Küreselleşme**, Çev. Abdullah Ersoy, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2006.

Sussman, Leonard: **The March Through the World's Mass Media,** Orbis, 20, 1977, Aktaran: Tokgöz, Oya, **Temel Gazetecilik**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981.

Şaylan, Gencay: **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, Ankara, İmge Kitabevi, 1995.

Tomlinson, John: **Kültürel Emperyalizm, Eleştirel Bir Giriş**, Çev. Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.

Topuz, Hıfzı: **Uluslararası İletişim**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1984, Aktaran: Kaya, A. Yalçın, "Uluslararası İletişimde Bir Sorun Olarak Haber Ve Çözüm Önerileri"**, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 2006, Cilt 4, Sayı 2, (Çevrimiçi), http://uvt.ulakbim.gov.tr/, Erişim Tarihi: 25.04.2010.

Yaylagül, Levent: **Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımları**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2. Baskı, 2008.

Yetim,N: "Küresel Üretim Yapılanmasına Kültürel Yanıtlar: Ulusal-Yerel?", **Doğu Batı Düşünce Dergisi,** Sayı: 18, 2002, Aktaran: Büyükbaykal, Ceyda Ilgaz, "Kürsel Medya Yapılarının Yoğunlaşması", **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,** 2008, Sayı:31, s.39-50.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

"Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme", Açıköğretim Fakültesi Yayınları, (Çevrimiçi), http://www.aof.edu.tr/kitap/IOLTP/1269/unite04.pdf Erişim Tarihi: 25.04.2010.